

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

4. maj-huset på Anholt. Se også siderne 132 og 133.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. 53 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lunde-borg, Hesselager. 62 25 14 77. (Der er 7 senge). Feriehomejnets adresse er: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, Als. 74 40 53 42.

Tilsynsførende: Ejler Mortensen, Nørregade 6, 6440 Augustenborg, tlf. 74 47 17 04.

Medlemmer: Iflg. fundatsen paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Kontorchef, cand. jur. Hans Andersen.

Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. 53 86 55 59.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre,
Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26.

Kasserer: Skræddermester Povl Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. 42 91 13 72. Giro 1000 780.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg. Tlf. 86 81 07 09. Giro 1000 780.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11, Lunde-borg, 5874 Hesselager. Tlf. 62 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen
Volmersvej 5, 6330 Padborg
Tlf. 74 67 31 53

Sektionschef Hans Bøjlund
Påbyvej 36, 6000 Kolding
Tlf. 75 56 90 49

Direktør G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. 97 12 11 84

Direktør Bernth Johannesson
Jacobys Allé 16, 2.th.,
1806 Frederiksberg C
Tlf. 31 31 86 86
Sommer 42 30 64 58

Læge Axel Jørgensen
Duebrødrevej 14, 9000 Aalborg
Tlf. 98 10 15 80

Oberst K. Kjeldsen
Tingagerhjemmet, 5750 Ringe
Tlf. 62 62 31 63

Tandtekniker Leo Kærø
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. 86 27 04 28

Herreekviperingshandler
Carl Otto Larsen,
Lærkevej 6, 6440 Augustenborg,
Tlf. 74 47 11 60

General Fl. B. Larsen
Lundsgårdsvej 16, 4180 Sorø
Tlf. 53 63 59 20

Forvalter Axel Lauritzen
Lundtofteparken 42, 2.tv., 2800 Lyngby
Tlf. 42 88 12 42

Overbetjent Ejler Mortensen
Nørregade 6, 6440 Augustenborg
Tlf. 74 47 17 04

Redaktør Johs. Rasmussen
Ømkulevej 9, 7100 Vejle
Tlf. 75 82 65 72

Provst Poul Riis
Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. 53 53 35 34

Maskinmester H.P. Skjoldborg
Skovbrinken 9, 6400 Sønderborg
Tlf. 74 42 57 07

Fhv. bestyrer
Solveig Skjøtt
Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose
Tlf. 42 48 56 74

Fangesammenslutningens Rekreatjonsfond

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreatjonsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Jakob Jensen, Højager 12, 3230 Græsted, eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreatjonsopholdets samlede pris, dog max. kr. 4.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreatjons hjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreatjonsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Neuengamme Foreningens Rekreatjons- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: c/o Frihedsfondens kontor, Æbeløgade 1, 2100 København Ø.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen - 4. maj 1985, uddeles til rekreatjons formål eller -hjælp i særlige trangstifælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er - eller vil kunne anderkendes - i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a.

Anmodning om ansøgningsskema sendes til ovenstående adresse.

Bladet

Pigtraad- Gestapofangen

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Jens Erik Finderup
Gadstrupparken 3
4621 Gadstrup
42 39 09 91
Giro 9 31 54 54

Årsabonnement 80.- kr.
Udenfor Skandinavien betales
et portotillæg på 80.- kr.

Eventuelle fejl i besørgelsen af
bladet rettes hurtigst muligt
ved henvendelse til udleve-
ringspostkontoret.

REDAKTION

Johs. Fosmark
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1
8600 Silkeborg
86 81 07 09

Kaj Christensen
Præstegårdsvænget 16
5210 Odense NV
66 13 80 10

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

En løve søger sit hjem.....	131
4-maj-huset på Anholt.....	132
Bar i den gamle bunker.....	135
Besøg på Bornholm.....	136
For at hente KZ-fanger.....	137
Erindringsglimt fra Gedestalden.....	141
Foreninger	147-153
Mindeord	155

De følgende numre af vort
blad udkommer 15/12 1992 og
15/2 1993. Stof må være re-
daktionen i hænde senest en
måned før.

Pigtraad - Gestapofangen

NR. 6

NOVEMBER 1992

47. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben · Dachau-klubben · Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen Gestapo-Fangerne · Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen · Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen · Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen · Sachsenhausen-foreningen · Stutthof-foreningen · Theresienstadt-foreningen

En løve søger sit hjem

Situationen omkring Istedløven, der står i Tøjhusets gård i det indre København, er i dag helt ny, helt anderledes end vi har kendt den tidligere, og der kan nævnes to årsager. Den første må søges i, at Flensborg bys tidligere bypræsident, Arthur Thomsen, skrev en artikel i »Frenzfriedenhefte«. Han skrev bl.a.: Den politiske situation har ændret sig, derfor tænker jeg, at tiden nu er moden til at få Istedløven til Flensborg. Vi bør gennemføre en fælles beslutning herom i byrådet, og vi bør forklare befolkningen, hvorfor vi tænker sådan.

Hans artikel gjorde indtryk, dels fordi den betød, at han helt ændrede holdning til Løven, dels at han i dag er formand for »Grenzfriedenbund«, samt, at han nyder stor anerkendelse også langt uden for sit politiske parti.

Så kom selve Isteddagen den 25. juli i år, hvor man samledes dels på Flensborg kirkegård ved de gamle kriggrave, dels ved Løven i København ved Tøjhusmuseet.

Man havde fået chefredaktøren af Flensborg Avis, Bjarne Lønborg, til at tale i Flensborg og chefredaktøren af den tyske avis i Åbenrå, Siegfried Matlok til at tale ved Løven i København.

Bjarne Lønborg sagde: Det vil tjene både danske og tyske i Flensborg - og være et synligt tegn på vor tids fredelige sameksistens og fredelige kappestrid mellem to nationaliteter i den dansk-tyske fjordby - om vi indenfor den nærmeste fremtid måtte få lejlighed til at gentage afslø-

ringen fra den 25. juli 1862 af Istedløven på dette historiske sted i Flensborgs hjerte.

Siegfried Matlok gik lige til makronerne, og kender man ærketyskernes synspunkter, synes man, at han var en modig mand. Han sagde nemlig indledningsvis: Chancen for at føre Istedløven fra Tøjhusmuseet i København tilbage til dens oprindelige plads på Flensborg gamle kirkegård har aldrig været større end nu.

man regner med, at de 35 vil være positive overfor dette forslag.

Istedløven har sin nuværende plads på en ret høj sokkel i Tøjhusmuseets gård i det indre København, meget nær Christiansborg. Den er et bronzemonument, der er udført af den danske billedhugger H. W. Bissen i 1859-60 for at ære mindet om de danske, der faldt i slaget ved landsby-

de oprørerne fået hjælp fra prøjserne. Bismarck havde planer om at anlægge Kielerkanalen, og det kunne han gøre, når han fik herredømmet over området, og så tog han det hele til Kongeåen. Derefter førte tyskerne Istedløven til Berlin som besegling på, at de havde vundet krigen, og så fulgte 56 lange år, hvor alt, hvad der var dansk, blev forfulgt.

Istedløven stod nu i Berlin i de mange år, indtil 1945, da det lykkedes redaktør Henrik V. Ringsted at få den overdraget til kong Christian den 10. Derefter blev den placeret i Tøjhusmuseets gård i København, selv om det altid har været alle danskeres ønske, at den skulle tilbage til sit oprindelige hjemsted, som er og bliver Flensborg. Som dansker synes man, den står og keder sig i København, den vil hjem, hvis man ellers har lov til at tillægge den følelser. Den giver efter vor opfattelse ikke udtryk for triumf, men for tak til ofrene.

F-k.

I forbifarten
- af Johannes Fosmark - Silkeborg

Han foreslog, at der nedsattes en dansk-tysk arbejdsgruppe, som seriøst kan overveje problemerne med at føre H. W. Bissens monument for treårskrigen faldne tilbage til dens oprindelige plads i 1862.

Den 15. september i år blev der i Flensborg afholdt et offentligt debatmøde om Istedløvens eventuelle genopstilling i Flensborg, men det bliver byrådet, der skal tage den endelige beslutning.

Man regner med, at den tages inden nytår. I udvalget, der arbejder mest med sagen, er der for tiden til drøftelse et forslag om, at der skabes en bypark, og at Istedløven får sin anbringelse her. Byrådet består af 43 medlemmer, og

en Isted by, der igen ligger knap 40 km syd for Flensborg.

Vi kalder i dag landområdet Sydslesvig, men oprindeligt brugte man navnet Slesvig som en betegnelse for landområdet fra Kongeåen til Ejderen.

Vi havde sendt en hær på 41.000 mand under general Krogh til kamp mod en oprørshær på 27.000 slesvig-holstenske oprørere under anførsel af general Willisen.

Det afgørende slag stod ved Isted, og til at begynde med havde oprørerne en vis fremgang, men slaget endte med den danske sejr. Istedløven hædrer mindet om de faldne. Den er rejst i 1862, altså for nu 130 år siden.

Den stod så på kirkegården i Flensborg, indtil 1864. Vi tabte krigen 1864, for nu hav-

Anne Franks verden

Husum by i den vestlige del af Sydslesvig har i tiden 9. november til 2. december besøg af udstillingen »Anne Franks verden«.

I Husum/Schwesing-lejren omkom mellem 300 og 500 kz-fanger på grund af den umenneskelige behandling. En række institutioner er indbydere, og hver udstillingsdag har sit særlige emne.

Om 4. maj-huset på Anholt

Forsyningsholdet drager ud til Brugsen.

Foto: Lægteskov)

Det var på et bestyrelsesmøde i Århus afdeling i sommeren 1972, vi blev bekendt med, at nogle kammerater fra modstandsbevægelsen havde erhvervet en ødegård i Nordjylland med henblik på i fællesskab at restaurere og indrette stuehuset til ferie- og rekreationsophold for tidligere KZ-fanger og kammerater fra modstandsbevægelsen (nu den selvejende institution Nors Hovedgård).

Vi blev så enige om, at vi ville forsøge at gøre noget lignende for vore medlemmer. To mand fra bestyrelsen fik opgaven med at finde et velegnet sted, som vi ville kunne overkomme. Vi slog antennerne ud og fik da også besigtiget nogle »ruiner«, men overalt var investeringsbehovet både i penge og arbejdsindsats mere, end vi havde forventet.

Projektet var så skrinlagt i nogen tid, indtil »Jyllandsposten« en søndag morgen averterede med salg af nogle gendarmhuse nede ved sydgrænsen.

I håb om, at her var en ny mulighed, besøgte vi husene, udvalgte os et og kontaktede mægleren for igen at konstatere, at prisen plus istandsættelsen ville overstige vor formåen.

Men da det var staten, som skulle sælge, anså vi det ikke for sandsynligt, at provenuet ved salg skulle være øremærket til indkøb af dagligvarer. Ergo måtte det være muligt at udlåne huset til os i en årrække mod, at vi betaler de løbende udgifter og vedligeholdelse - altså en økonomisk neutral udsættelse af salget.

Via en lokal folketingsmand (Sv. Auken) blev ideen videregivet til finansminister Henry Grønbaun. Han var positivt indstillet til forslaget; men efter behandling i økonomiudvalget meddelte han, at gendarmhuset kunne vi ikke låne, men der var andre tomme huse, vi kunne få på de skitserede betingelser, for

eksempel den gamle toldbygning på Anholt, hvis vi kunne bruge den.

Vi fandt den særdeles velegnet, og Landsforeningen fik forhandlet en lejekontrakt i stand, uopsigelig til 1/4-1988 fra udlejers side.

Senere er lejemålet forlænget til 1993 og nu yderligere indtil 1998.

Huset havde stået tomt i ca. 3 år og trængte meget til en kærlig hånd, men det var så heldigt, at Århus afd. havde håndværksuddannede medlemmer med endnu nogen arbejdsevne i behold, som ordnede det problem.

Der blev ryddet op, repareret mindre skader og malet. Århus kommune hjalp os med senge og madrasser samt nogle møbler fra en nedlagt institution, og i løbet af sommeren fik vi etableret brusebad i stueetagen og toilet med håndvask på 1. sal.

Dog er vi helt klar over, at det ikke er et tidssvarende sommerhus, vi tilbyder; men der er plads til både børn og børnebørn, og måske derfor foretrakkes i stigende omfang af ældre kammerater fra modstandsbevægelsen.

Richard Thue Andersen, fmd.

Bagagen køres til båden fredag morgen

(Foto: Lægteskov)

En hygge-krog i gården

(Foto: Lægteskov)

8 dages ferie på Anholt

Rejseholdet er en gruppe på 12 personer, der plejer at tage på ture sammen i ind- og udland.

Fredag den 22. maj havde vi chartret en bus til at køre os til Grenå.

4. Maj-huset på Anholt er en tidligere toldstation, hvor der er plads til 12 personer. Foruden værelserne er der to store stuer, den ene med fjernsyn.

Vi lever som et kollektiv, med en vis arbejdsdeling. Pigerne sørger for den daglige forplejning med Anna og Emmy som køkkenchefer, mens vi mænd sørger for borddækning og opvask.

Vi havde lidt problemer med den daglige forsyning, da købmandsforretningen, der ligger ved havnen, først åbnede den 1. juni, og i skibsprovianteringen havde de ikke mælk og grøntsager eller fersk kød.

Man var derfor henvist til at cykle til Brugsen i Anholt by, en tur på 3 km. Der er 3 á 4 cykler, der hører til huset, men dem måtte vi have repareret først, inden vi kunne bruge dem. En påhængsvogn måtte vi leje et sted, hvor de lejer cykler og påhængsvogne ud.

Der skal alligevel en del til, når der skal gøres indkøb til 12 personer. Her var Hugo transportchef, mens Anna og Emmy forestod indkøbene.

Vi var jo meget heldige med vejret, 25-30 graders var-

me hver dag.

Man kunne gå ture langs den skønne badestrand, hvor enkelte af os gik i vandet, selv om det endnu ikke var særlig varmt, eller ned til marinaen og se på alle de flotte både. Der tilbragte vi megen tid med at nyde det gode vejr.

Der er ved feriehjemmet en dejlig lukket gård, hvor man rigtig kan slappe af.

Søndag aften spiste vi på Anholt kro, et hyggeligt sted, der ligger ca. 2 km fra 4. Maj-huset.

Knud havde haft fødselsdag kort forinden og havde lovet at give middagen. De kammerater, der ikke var for godt gående, tog en minibus, mens vi andre gik. Rigtig en hyggelig aften.

Hvis det ikke var så besværligt at komme til og fra Anholt, tror jeg, at huset ville blive benyttet meget mere, end det gør nu.

Sejlturen tager godt to timer, og der sejles kun én gang i døgnet hver vej. Færgen afgik fra Anholt havn kl. 7.30 fredag morgen, så vi måtte tidligt op og have al vores bagage læsset på en trailer og kørt ned til havnen.

Vi havde en dejlig uge på Anholt og nød rigtig sejlturen til Grenå, hvor bussen holdt for at køre os tilbage til Odense.

En herlig ferietur.

Evald Lægteskov

Oktoberdagene skal huskes

Det Mosaiske Trossamfund i København
2. oktober 1992

Kære Jacob Jensen

I 1993 vil det være 50 år siden, at redningsaktionen for de danske jøder blev gennemført. Denne begivenhed er indskrevet med gyldne bogstaver i dansk historie.

Vi har derfor en række initiativer i gang med det dobbelte formål endnu en gang - medens en del af redningsmændene og af de reddede stadig er i live - at sige det danske folk en varm tak, samt at kaste glans over Danmarks navn og anseelse ude i verden med baggrund i denne enestående begivenhed.

Der planlægges en række arrangementer i løbet af 1993. Der er tale om publikationer, symposier, bl.a. på Københavns Universitet, undervisningsmateriale, koncerter på meget højt plan m.v. Til den 10. oktober 1993 er der fastsat en særlig højtidelighed i Københavns Synagoge. Denne vil blive tv-transmitteret.

50-års-dagen for 29. august 1943 skal fejres over hele landet

Statsministeren har nedsat et udvalg, der skal søge at koordinere markeringen af begivenhederne omkring 29. august 1943, og de danske jøders redning i oktoberdagene 1943.

Udvalget benævnes 29.-august udvalget. Statsministeren har gjort sin departementchef Peter Wiese til formand for udvalget, der har sekretariatet i Statsministeriet med konsulent Hans-Ole Olsen som leder.

Henvend en snes organisationer og institutioner er opfordret til at udpege et medlem til udvalget. Fangesammenslutningen har valgt sin formand Jakob Jensen (undertegnede) til at varetage dens interesser i udvalget.

Der har været afholdt ét møde, hvor de fremmødte fik lejlighed til at forelægge deres planer og ønsker. Fra glædelig mange sider blev der fremsat ønsker om oplysningsmateriale om hele besættelsestiden og især 29. august og jødernes redning. Der blev i denne forbindelse appelleret kraftigt til DR og TV2, som er repræsenteret i udvalget.

Vi har den store glæde at kunne oplyse, at Hendes Majestæt Dronningen og Hans Kongelige Højhed Prinsen har givet tilsagn om at ville være til stede ved den nævnte højtidelighed.

Hermed tillader vi os at rette henvendelse til Dem om at ville indtræde i den æreskomité, der skal nedsættes i anledning af jubilæumsåret. Det vil være af stor betydning for den rette markering af jubilæet, dersom De kan indvillige heri.

Hofmarskal, kammerherre Søren Haslund-Christensen har velvilligst givet tilsagn om at ville være formand for æreskomiteen.

Deres venlige tilsagn imødeses med forventning.

Med venlig hilsen

Bent Silber, formand

Stefan Isaak, næstformand

Bent Melchior, overrabbiner

Jeg har svaret, at det vil være mig en ære og glæde at repræsentere mine venner og fangekammerater i komiteen!

Jakob Jensen

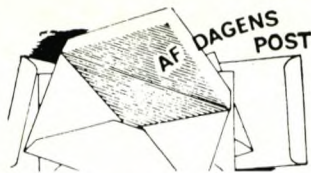
Det blev oplyst, at der vil blive lagt kranse ved grave og mindesteder over hele landet. Statsministeren vil opfordre alle landets borgmestre til, at der i alle byer dannes lokalkomiteer til at gennemføre arrangementer alt efter lokale forhold.

Museet for Danmarks Frihedskamp har planlagt en større ændring i den faste udstilling og desuden en vandreudstilling, der skal vises over en længere periode, som skal fortælle - også i udlandet - om jødernes redning.

Men fælles for alle planer er, at man fattes penge. Departementchef Wiese sagde, at der nok kunne findes midler på statsministeriets budget, men langt fra nok til at dække alle behov. På det næste møde vil der blive nedsat arbejdsgrupper for dem, der arbejder med beslægtede emner - for at undgå overlappning.

Næste møde i 29. august-udvalget er fastsat til 9. november.

Jakob Jensen

Læserbrev

Min far Werner F(risenete) Fich var født 13. marts 1924 i København. Før krigen sejlede han som dæksdreng i ØK. Derefter kom han i elektrikerlære.

Han boede på Borups Allé hos sin familie, hvor faderen Eduard Fich var revisor.

Jeg ved, at han kom ind i modstandsbevægelsen på et relativt sent tidspunkt (44?). Som terrænsportsmand var dette ikke unaturligt. Desværre var det aldrig muligt for os børn at få noget ud af ham om den tid. Han afviste det altid med, at han jo var meget ung dengang, og det var meget uhyggeligt.

Han døde i 1981.

Da vi ryddede op efter ham, fandt jeg hans armbind, som han altså ikke havde smidt væk. Og siden da har jeg haft megen lyst til at møde nogen, der kendte ham dengang og vidste, hvad han egentlig lavede i modstandsbevægelsen, hvordan han tænkte, osv.

Det ville kort og godt glæde mig, hvis der var én, der læser disse linjer, der kan huske ham.

Min adresse og telefonnummer er:

Jesper Fich, Skt. Pauls Kirke, Køgevej 162, 2630 Tåstrup. 42-99 07 28.

Et besøg på Silkeborg Bad i 1943

En dag i 1943 kom en af mine illegale kontakter fra København til mig i Silkeborg og bad mig forsøge at skaffe tegninger over det byggeri, tyskerne var i gang med på Silkeborg Bad, specielt over de store bunkers.

Gennem en af de danske ingeniører fik jeg en stak tegninger, som jeg så sendte til den opgivne adresse.

Men der fulgte nye opgaver. Kunne jeg skaffe fotografier af byggeriet?

Med mit klap-kamera tog jeg en aftenstund ud i skoven, hvor de store bunkers blev bygget, og fik også taget nogle billeder. Endnu var omgivelserne ikke afspærret med pigtråd, men tyske soldater gik vagt derude. Pludselig hørte jeg en lyd i skoven og fik hurtigt mit kamera stukket i lommen. Det var en af vagterne, og hans ordre til mig var:

»Kommen Sie mal hier.«

Det var ham, der havde været, så jeg gik med bankende hjerte hen til ham. Jeg blev lettet over hans første ord til mig: »Wieviel Uhr ist es?« Det kunne jeg fortælle ham på mit bedste tysk, indtil han sagde, at nu måtte jeg hellere gå, der kom snart vagtafløsning.

Det var jeg enig med ham i, og jeg forsvandt gennem skoven. Det gik godt denne gang, men senere blev det til et ophold i Vestre Fængsel for så at blive

KZ-Häftling 67.100

P. Petersen, Silkeborg

Ny landsformand for 4. maj kollegierne. 4 maj kollegierne har fået ny landsformand. På årsmødet i Horsens valgtes klosterforstander Per Fog, Aalborg, som selv er gammel 4. maj-alumne og siden 1980 har været formand for 4. maj kollegiet i Aalborg.

Han afløser Niels A. Eigenbroth, Aalborg, som har været med i rådets ledelse siden starten i 1950 og siden 1976 som formand.

Billedet viser den afgående formand sammen med den nye bestyrelse. Fra venstre Eigenbroth, oberst Erik Fournais fra Frihedsfonden, Per Fog samt konsulent John Kørner, der er formand for 4. maj kollegiet i Marstal.

Kollegierådet er samarbejdsorgan for de ni 4. maj kollegier, forvalter den fælles formue og repræsenterer kollegierne overfor myndighederne.

Udtalelse til det danske folk

Sammenslutningen af danske fanger fra frihedskampen 1940-1945 samlet til ordinært repræsentantskabsmøde i København 25. marts 1992 udtaler til det danske folk:

Det er med stigende uro og vrede, at vi ser, hvordan racisme, nazisme og fremmedhad vokser sig stærkere - både i Danmark og i vore nabolande.

Vi advarer mod den falske propaganda, der udspreddes, både af danske foreninger og enkeltpersoner, og også mod den grove hetz mod demokratiet, der udøves både i ind- og udland.

Visse rabiate kredse benægter eksistensen af Gestapo KZ-lejre og taler om »Auschwitz-løgne«.

Dertil kan anføres, at der her i Danmark er mange hundrede og ud over Europa adskillige tusinder øjenvidner, der har overlevet de nazistiske tugthuse og KZ-lejre, og som kan bevidne de grusomheder, som Gestapo udførte.

Vi må på det kraftigste protestere mod den vold og bombeterror, der nu også har bredt sig til Danmark.

Vi kræver, at myndighederne sætter alle kræfter ind for at opklare dette uvæsen - og forhindre gentagelser.

Vi opfordrer regering og folketing til at iværksætte en oplysningskampagne om den fare, vort demokrati befinder sig i.

Vi opfordrer alle demokratiske organisationer og medier til at medvirke i en sådan oplysningskampagne - ikke mindst blandt unge ubefæstede mennesker.

Det demokrati - så skrøbeligt det end er - som vi tilkæmpede os under besættelsen, må ikke ødelægges af vildførte skribenter og gale bombemænd.

Richard Andersen, Dirigent

Jakob Jensen, Formand

Tilsendt Statsministeren og Folketingets formand

A.P. MØLLER

På de syv have -
under den syvstakkede
stjerne

Bar i den gamle bunker

Et halvt hundrede af modstandsbevægelsens gamle gutter samledes den 25. august i den amerikanske ambassadørbolig, Rydhave, der under besættelsen var den tyske befuldmægtigede, dr. Werner Bests bolig. I kælderen havde han ladet indrette en bunker med opholdsrum og soveværelse.

Anledningen til sammenkomsten var den, at ambassadør Richard Stone havde besluttet at indrette bar i Bests bunker og tilegne den til den danske modstandsbevægelse. - Den bedste hævn er at overleve sine fjender og leve godt, sagde ambassadør Stone. - Derfor har vi ikke lavet en mindstue ud af denne bunker, men et godt dansk værtshus. Der er et land i verden, der hedder Danmark. Og desuden er der et Danmark i selve Danmark. Den danske modstandsbevægelse repræsenterer dette Danmark i Danmark. Jeg tilegner dette værtshus til den danske mod-

USA's ambassadør i Danmark
Richard Stone

standsbevægelses mænd og kvinder. Skål og tak.

Formand for Frihedskampens Veteraner, Svann Seehusen, takkede og overrakte ambassadøren et friheds-

kæmperarmbind som tak for hans interesse for modstandsbevægelsens indsats og ikke mindst for den redningsaktion, der i oktober 1943 bragte de danske jøder frelst over Sundet.

- De har mange gange besøgt Frihedsmuseet, skønt De har været her mindre end et år. De har besøgt Ryvangen for at vise Deres respekt for vore faldne kammerater. Det siger vi Dem tak for, sagde Svann Seehusen.

I gæsternes brogede flok var der folk, der havde været aktive i sabotage, illegalt bladarbejde, faldskærmsfolk og folk, der havde arbejdet på flugtruterne til Sverige. Nogle var landet i KZ-lejre i Tyskland og tyske fængsler i Danmark, nogle slap over Sundet, og andre nåede til England under krigen.

Gamle gutter, der ikke havde været blege for at sætte liv og lemmer på spil i kampen mod tyskerne. Nu er de pensionister. Men da de sang Frihedssangen til afslutning nede i Bests bunker, gjaldede deres stemmer så ungdommeligt, at de overdøvede selv høreapparaternes hyl.

Herbert Pundik i Politiken 26/8.

For 50 år siden - 1942

Kong Christian fik Adolf Hitler til at gå amok

Den 26. september var det 50 år siden, at Kong Christian den Tiende fik den tyske »fører«, Adolf Hitler, til at gå amok. Resultatet blev en berømt krise - »telegramkrisen« - mellem Danmark og den tyske besættelsesmagt og en ændring af den danske regering, så Erik Scavenius blev statsminister.

Altsammen - i hvert fald på overfladen - som følge af et par formelle ord i et telegram fra kongen.

Den 26. september 1942, midt under den tyske besættelse af Danmark, fyldte kong Christian 72 år. Blandt de mange hilsener til ham på dagen var også et telegram fra rigskansler Hitler: »Eurer Majestät übermittle ich zum Geburtstag meine aufrichtigen Glückswünsche« (Jeg overbringer Deres Majestæt mine oprigtige lykønskninger på fødselsdagen).

Kongen svarede: »Spreche meine besten Dank aus, Christian Rex« (Min bedste tak).

Den meget nøgterne tone gjorde Hitler frådende rasende. Han fandt telegrammet respektløst og fornærmende.

Men denne gang ekspederedes telegrammet fra København direkte til Hitler, dvs. han så det nævnt i fortællingen over indgåede telegrammer og forlangte at se det. Og så eksploderede han.

Der var med andre ord nerve på.

Der Führer krævede de diplomatiske forbindelser mellem Danmark og Tyskland afbrudt.

Telegramkrisen var i fuld gang.

Det nye ministerium udnævntes den 9. november, og så var telegramkrisen slut. Men i Danmark spidsede de interne modsætninger til.

Send en
**JULE-
HILSEN**

fra din forening
eller dig selv.

Du finder adressen på bladets forretningsfører side 130 højre spalte øverst.

**Abonnement
1993**

Fra og med 1993 vil et årsabonnement fortsat koste

80.-kr.

Det er stadigvæk billigt for 7 årlige numre.

★★★

Vi har mere end 2000 abonnenter, så bladet har fortsat en stor udbredelse.

★★★

Med dette blad følger til hver enkelt abonnent et giroindbetalingskort til brug ved indbetaling af abonnementet.

★★★

Sidste rettidige indbetalingsdag vil være 28. januar 1993, men betal hellere straks efter modtagelsen, og du undgår det irriterende stop i leverancen.

★★★

»Gammeldags« girokort til brug ved nytegning af abonnenter kan fortsat rekvireres hos bladets forretningsfører J. E. Finderup, Gadstrupparken 3, 4621 Gadstrup.

Venlig hilsen
redaktion og
administration.

Århus og Randers afd. på 6-dages tur til Bornholm

Davidstatuen i skoven Almindingen - rejst til minde om de bornholmere, der faldt i modstandskampen. Ejnar Hulten lægger blomster. (Foto: Tage Høgsgaard)

Lørdag den 26. september var afrejsedag. Vi tog via Grenå over Sverige. I Helsingborg var der påstigning af deltagere fra Sjælland. Vi havde god tid nedad til Ystad, så vor chauffør, Bo Rugaard fra Mols Turistfart, lagde turen omkring Løderup. Her så vi nogle af de træhuse, samt omgivelser, for de syge KZ-fanger, der ved krigens slutning blev overført til Sverige.

Her fik vi også tid til en kop kaffe med lidt mundgodt.

Vi nåede til Ystad i god tid.

Ombord på båden fik vi et godt og tiltrængt måltid.

Efter en stille overfart til Rønne ankom vi ved 21-tiden til Alexandersens hotel i Sandvig. Det skulle under opholdet være vores hovedkvartaler.

Næste dag, altså søndagen, blev til en heldags køretur. Vi havde guide på. En sød og veloplagt Hjørdis Sommer kørte os øen rundt på kryds og tværs. Vi så meget, var inde flere steder, ligesom hun uafbrudt fortalte om det, vi kørte forbi. Glistrups villa, Anker Kofods gård, for blot at nævne et par kendte nav-

ne. Desuden skal nævnes »Syvmasteren«, der var et væltet træ med syv høje drifter, virkelig et imponerende syn.

Så det blev til en dag med mange indtryk, og som vor

guide da også til sidst selv udtrykte det, ja, nu har jeg vist jer meget, og så kan I jo plukke det ud, som I har lyst til at kigge nærmere på.

Vi fik i hvert fald en aften, hvor vi havde nok at snakke om.

Kirken bygget til forsvarsformål

Om mandagen så vi først nærmere på de særprægede rundkirker. Vi tog til Østerlars kirke, der er den største og rigeste i sin udformning af de 4 rundkirker. Det første, vi bemærkede, var den svære midterpille, 6 m i diameter, som det hele er bygget op omkring og fortsætter op gennem alle stokværk.

På det øverste stokværk kunne vi tydeligt se, at det har været udformet til forsvarsmæssigt formål. For at komme derop måtte vi gå ad en smal og ubekvem trappe, som er bygget ind i selve ydermuren. Selve kirkens indre med alterbord, altertavle, kalkmalerier o.s.v. kunne der fortælles meget om.

Turen gik nu mod Hammershus. Undervejs gjorde vi holdt i et skovklædt område. Medbragte madpakker samt diverse drikkevarer blev fundet frem, og da vejret var med os også denne dag, sol og helt

stille, var det ikke noget problem at nyde det i den frie natur.

Lidt efter kunne vi skimte ruinerne. Vi kørte så langt, vi kunne, men det sidste stykke op måtte vi gå, da ruinen ligger på en 74 m høj klippeknu- de helt ud til den stejle klippekyst. Herfra havde vi en vældig udsigt. Overalt på borgen var der en omfattende skiltning med oplysninger om de enkelte bygninger og funktioner. Her fik vi nemt den tid, der var afsat, til at gå.

Vi kørte nu til Rø. Her skulle vi se et keramik-værksted. På gårdspladsen blev vi modtaget af Gert Munch Andersen og hendes mand Hans Munch Andersen. Vi blev budt indenfor til meget smukt kunstværk. På værkstedet så vi igangværende arbejde, hvilket var udgangspunktet i en lettere undervisning.

Det var spændende og fascinerende at se. Her kunne vi godt have brugt mere tid. Vi blev inviteret ind på kaffe og tærte, gæstfriheden bredte sig, så det blev svært at bryde op, og da det endelig skete, måtte vi ude på gårdspladsen stille os op, da de ville have et samlet billede af os.

Gerd Munch Andersen kørte nu foran til Rø kirke. Herinde så vi noget af hendes

Monumentet på Rønne havn for bornholmske søfolk og fiskere, der under krigen omkom på havet. Harry Henriksen med blomster og Olav Rasmussen lægger Gestapofangernes hilsen. (Foto: Tage Høgsgaard)

smukke kunst. Vi tog derefter afsked og kørte hver sin vej. En god dag med spændende oplevelser gik nu på hæld.

Bornholmske søfolk hædres

Tirsdagen oprandt med udsigt til ligeså godt vejr som de foregående. Dagens program begyndte i Rønne. Ved havnen samledes vi foran et monument, hvis sokkel har følgende inskription:

Minde for
bornholmske søfolk og
fiskere, der omkom på
havet som følge af krigen
1939-1945

Her lagde Harry Henriksen og Olav Rasmussen Gestapofangernes hilsen, herefter sang vi »Aldtid frejdig«.

Efter et kort ophold kørte vi til forsvarsmuseet, der lå nær ved. Vi blev budt velkommen af museumslederen, der holdt foredrag, mens han samtidig viste os rundt.

Museets samlinger viser Bornholms forsvars- og militære historie gennem tiderne og giver baggrund for de mange minder, som er bevaret udover øen.

Vi så en meget stor samling af uniformer, gamle og nye våben, billeder, kort og modeller. Desuden en omfattende udstilling fra besættelsestiden, den bornholmske modstandsbevægelse. Vi var også inde og se kastellet, nede på den gamle strandbred ved kastselsbatteriet med de 4 kanoner.

Bornholms bombardement på film

Vi fik nu lejlighed til at hvile os, mens en film løb over skærmen. Det var en længere, men også dybtgående film om bombardementet af Bornholm. Det var et godt grundlag om hele Bornholm, vi her havde fået, men nu ville det også være godt med noget mad, selv om vi havde madpakker med, så havnede vi alligevel på et osteri. For en billig penge fik vi det, vi kunne spise af varme grovboller med forskellige slags oste og rigelig med kaffe. Her kom pigerne på den tanke, at nu ville de på strøgtur. Vi kiggede på hinanden. Okay, det fik de så lov til, da vi hurtigt blev enige om, at noget sådant skulle der også være plads til. Så der blev et par timers frikvarter.

Herefter kørte vi hjemad, igennem Almindingen, skoven, der ligger ca. midt på øen og er Danmarks tredjestørste skov. Her i skoven holdt vi ind ved Davidsstatuen, rejst til minde om de bornholmere, der faldt i modstandskampen. Ejnar Hulten lagde blomster, hvorefter vi igen sang »Aldtid frejdig«. Det smukke sted, og med dets fortid, indbød til et længere ophold, før vi kørte det sidste stykke hjem. Dagen var ved at være forbi, og dog ikke, om aftenen var der underholdning med efterfølgende dans på hotellet. Her gik vor chauffør noget ubemærket foran i løjjerne, hvilket førte til flere forslag om navneforandring.

Aftenen sluttede iøvrigt med, at vi gik over i restauranten på den anden side af gaden og fik vort livs største lagkage, noget der udløste stor munterhed, også længe efter.

Turen til Christiansø må vente til en anden gang

Onsdag, der var sidste dag, var berammet til Christiansø, men nu skulle det lige være sådan, at båden ikke sejlede mere fra netop den dag. Det gav dog intet skår. Dagen blev stillet frit til det, man havde lyst til. Nogle tog på vandretur i klipperne, for på den måde at opleve Bornholms natur. Andre besøgte forskellige museer, glaspusteri, udstillinger af kunst m.m.

Om aftenen pakkede vi rutebilen, for vi skulle jo hjem næste dag. Vi skulle op ved 5-tiden, uha, uha, så vi gik tidligt til ro.

Hjemturen forløb planmæssigt, dog måtte vi køre godt til for at nå færgen i Halmstad, så der blev ikke tid til nogen afstikkere.

Vi kan nu se tilbage på en vidunderlig tur, sige tak til hinanden for en stor og rig holdig oplevelse, sige tak for det gode kammeratskab os imellem, for uden det kan noget sådant ikke lykkes.

Og så - på gensyn.

Tage Høgsgaard
Risskov

ANDEN DEL

Mine rejser for at hente koncentrationslejr-fanger hjem i 1945

Aktionen for at redde 6.000 danske og 6.000 norske koncentrationslejr-fanger kulminerede den 20. april, men startede lang tid før. Det får vi meget at vide om i disse dagbogs optegnelser, der er formidlet af departementschef Finn Nielsen, der var særdeles aktiv i handlingsforløbet. (Alle foto optagelser: Finn Nielsen)

Dagbogs-optegnelser af sygeplejerske, fru Karen Hansen (senere Hagerup - født Winterher).

Den 5. april meldte vi os til Friedrichsruh-lejren. De svenske sygeplejersker var noget overraskede og ikke særlig imødekommende. Lejren led af det samme som hos os, mangel på ledelse. Jeg tror, at omtrent den eneste hos os, der egnede sig dertil, var dr. Lorentzen fra Bov.

Det svenske Røde Kors' arbejde er udmærket beskrevet i den svenske bog »De hvide busserna«.

Lejren var anbragt meget idyllisk i Friedrichsruh, 20 km øst for Hamborg i en stor, dejlig skov af svensk karakter. Telte lå spredt på et stort areal. Lejren bestod af henvend 200 personer, oprindeligt ledet af chefen, överste Björck. Han var kaldt tilbage til Sverige, da vi ankom, og meget personale skiftet ud. Nu ledes lejren af major Frykman, som boede hos fyrst Bismarck på slottet, gammelt arvegods, som havde tilhørt Bismarck og forøvrigt blev bombet ca. 26. april. På slottet boede foruden major Frykman også de øverste svenske officerer samt grev Bernadotte.

Af medlemmerne traf jeg ritmester Ankercrone, kapt. Melin, kapt. Folke, løjtnant Halquist, ingeniør Graham med skotsk blod i årerne, professor Rundberg, tilknyttet Neuengamme, og dr. Arnoldson som rejsende læge. Endvidere tre rejsende sygeplejersker: søster Margrethe Björck og to til, som jeg ikke husker navnene på. Desuden søster Maria Bernadotte, sø-

ster til grev Bernadotte, umådelig jævn og delte sygeplejerskernes spartanske kår, boede i et Gasthaus sammen med 8 andre.

Til rejsen i Neuengamme var knyttet to sygepleje- samt socialsøstre. Søster Svennielsen, veninde til kronprinsessen, nu dronning Ingrid, samt den charmerende forfatterinde, som skrev bogen »Jeg tjener en lysende herre«, Puch Beer, Søster Märtha, og tvillingerne kaldet, to veninder, samt en prægtig ung præst, alle tilknyttet detachementet i Neuengamme.

Kvinderne boede alle i Gasthaus, hvor officerer, læger og sygeplejersker spiste, i skovrestauranten Bollow. I skoven lå feltkøkkenet, som leverede mad til hele lejren. Den blev båret ned til os. Det menige mandskab spiste i fri luft ved lange borde.

Der var et telt, hvor bageriet residerede, men hvad de lavede, blev jeg aldrig klar over, udover en galopkringle, som sygeplejerskerne traktede med en dag. Der var motorværkstedet på et stort areal med mægtigt Motyl-depot. Mandskabet lå i militærtelte, hvor der kunne sove 8 mand, og som kunne huse 14-15 personer i sovende tilstand.

Havde vi gilde, kunne vi ligge 20 mennesker i stråleform. Læger og CBU-mandskab lå også i telt. Der var et stort medicindepot, hvor medicinen så ud til at komme fra danske medicinfirmar. Vores læger fik et telt at sove i. På midten var anbragt et langt aftræksrør, og omtrent på midten en lille oven til brænde, foruden en træstamme til at tørre tøj på.

Hvide busser maledes i Padborg d. 20/3 1945 umiddelbart før afhentningen af de sidste frigivne danske og norske K-Z fanger i Neuengamme.

Fastlandsklima

Vi tre sygeplejersker indrettede os i ambulancer. Det var meget behageligt i begyndelsen af april, og ingen tog sig af os. Det ubehagelige var, at det virkede, som om der var fastlandsklima, og da ambulancerne var beklædt med metal, duggede de meget. Vi lå i bomuldstæpper. Jeg havde op mod 12 stk. over og under mig, og vi måtte ligge med alt tøjet på samt frakke, og koldt og klamt var det alligevel. Båsene havde hård metalbund. Mange nætter holdt vi det ikke ud.

En aften gav vi op og fik ingeniør Konradi til at køre os til Stift Rosenborg, hvor vi ville bede minister Yde om at huse os. Vi mødte lægerne på vejen, og de bad os vende om, da ministeren var let irriteret over al den indkvartering. Vi var godt gale i hovederne, og næste dag gik vi til kaptajn Melin og bad, om vi ikke måtte låne et telt, og denne dejlige mand lod et telt sætte op. Der blev strøet med granris. De andre fik nordpolssoveposer. Jeg fik desværre ingen før senere, da jeg lånte en af dr. Thune Andersen. Men det var absolut til det bedre, og at vi kunne fyre i en lille ovn var herligt. Det blev mit job, da de andre ikke forstod det.

I begyndelsen var ordren, at den vagthavende CBU'er skulle fyre på hver anden time hele natten. Det var ganske hyggeligt, men bagsiden af medaljen var, at vi vågnede hver gang, han larmende fyrede på. Jeg organiserede en stor vandjunge med hane,

som vi anbragte på en ølkasse uden for teltet, samt et lille emaileret vandfad.

Vor primitive vask foregik i skoven morgen og aften. Om aftenen foregik det i mørke, da »tieffligende Maschienen« stadig var over hovedet på os. Også de kunne se gløden af en cigar på 2000 m afstand - så forsigtige skulle man være.

Til at begynde med havde vi depot for Røde Kors-pakker, medicinalvarer og øl, men så blev der efterhånden noget livligt uden for og inde, så vi fik hele depotet i et telt for sig, og det var dejligt.

Vi havde et personale på **125 personer, 24 ambulancer og 30 rutebiler samt et antal lastbiler**. Dr. Krebs, dr. Volkert, dr. Trier Mørch og dr. Roesdahl fra Als, sygeplejerskerne frk. Abrahamsen, frk. Wøhlk og mig, senere frk. Krøyer og dr. Thune Andersen fra Thorgau og Buchenwald samt 2 sygeplejersker, som senere kom derned. Desuden ingeniør Konradi og Pontoppidan samt ritmester Hansen. Da det kneb med betjeningen til opvasken, vaskede de svenske sygeplejersker og Maria Bernadotte op efter måltiderne.

Til opvask og kartoffelskræling var ansat ukrainske piger (fanger). De sang deres hjemlands dejlige sange.

Danskerne satte fart i svenskerne. En svensker spillede klaver, og ingeniør Stefani fra CBU spillede harmonika og sang. Som tak fik vi alle fra svenskerne udleveret en pakke chokolade. Det var lige noget!

Den 6. april skete der intet. Vi gik i skoven og hyggede os. Hvass forhandlede, og vi ventede kun på ordre.

Kørte med slukkede billygter

Den 7. april tog dr. Krebs, frk. Abrahamsen og frk. Wøhlk af sted i lejren Bergen-Belsen, kaldet »ein Vernichtungslager«, ved Hannover. Kl. 16 drog de af, og de skulle have russiske fanger med, for at der kunne blive plads i Neuengamme til skandinaverne. Russerne var i en rædselsfuld forfatning. Sygeplejerskerne måtte ikke komme ind i rutebilerne til dem. De var bevogtede af SS og Gestapo. De stank langt væk. Den lejr, de skulle til, kaldtes en destruktionsanstalt.

Imedens var jeg til kaffe hos de svenske sygeplejersker med den hjemmebagte kage. Det var svært hygsomt. Kolonnen blev beskudt fra Tieflygere, den kørte med slukkede lygter. Svenskerne dækkede deres stoplygter med grønt gazebind, det gjorde vi ikke, og det kom os af og til dyrt at stå.

Den 8. april kørte 33 danske rutebiler til Neuengamme, ledet af sekretær Finn Nielsen og dr. Arnoldsson, samt dr. Lorentzen og dr. Roesdahl som læger samt 4 sygeplejersker for at hente de resterende politifolk derfra.

Om aftenen var Hamborg udsat for et voldsomt bombardement, ca. **1.000 maskiner** lod bomberne regne ned, og det gik særligt ud over hav-

nen. Vi så kun lysglimtene og hørte støjen, da vore telte lå godt gemt i skoven. Men efterhånden faldt vi til ro.

9. april og tankspærringer

Den 9. april startede dr. Volkert, frk. Abrahamsen, frk. Wøhlk og jeg til Belzig med tre ambulancer og 22 rutebiler, ledet af løjtnant Folke og ritmester Hansen. Af svenske sygeplejersker var der søster Margaretha. Desuden det svenske feltkøkken samt benzin på lastvogne. Meningen var, at benzin og feltkøkken skulle stationeres i skoven nær Belzig, 55 km syd og lidt vest for Berlin. Derfra skulle der sendes konvojer ud for at indsamle fanger fra tugthuse og koncentrationslejre, og i sluttet trop til Neuengamme. Søster Puk = forfatterinden Puch Beer forærede mig en lille beholding af gode sager, chokolade og cigaretter.

De allierede stod nu 10 km fra Bremen. Kl. 14.10 startede vi. Turen var smuk, vi kørte langs Elben gennem tankspærringer, som blev hyppigere. De var af svære granstammer, som var gravet ned og stod i flere rækker. Mellemrummene var fyldt med sten og kamoufleret med granris. Spærringerne var bevogtet af tyske hjemmevernsfolk (Volkswehr), gamle mænd og unge drenge med gevær. De skulle spærre vejen helt ved hjælp af store granstammer. Det skulle opholde russerne lidt. Andre steder stod jernbanevogne fyldt med sten. Ved at fjerne en stopklods skulle vognene rulle frem og spærre vejen. Vi passerede biler og flyvemaskiner på markerne, som var godt kamouflerede, samt fabrikker.

Alt var stadig roligt. I det fjerne så vi broer over Elben, som var beskyttede med op til 10 spærreballoner, særlig ved Wittenberg. Vi passerede flere koncentrationslejre med mænd og kvinder, russere så de ud til at være. Bebyggelsen blev mere og mere fremmedartet. Mange små interessante byer kom vi igennem, hvor alt var øde og trist. Vinduerne var stænget med stærke skodder, og alt var så mærkværdigt stille, som stilhed før stormen (det var jo også 9. april, og russerne var ikke langt borte).

Sidste kolonne i Friedrichsruh

(Foto: Finn Nielsen)

Tieffliegere var over os

Det var efterhånden mørkt og derved farligt, da Tieffliegene var over os. Vi kørte lange strækninger uden lys; det var meget uhyggeligt med flyverne over os og hele vogn-toget kørende i bælgmørke gennem ganske fremmede egne. Værst var det, når vi kom igennem byerne, hvor gaderne var trange og krogede. Glimtvis lod vi lygterne lyse for ikke at vædre gadehjørner og busserne foran. Vi kørte ad hovedvej 5 gennem Lauenburg til Ludwigslust, som vi nu kunne skimte. Den bar præg af storhed, havde et gammelt, smukt slot og kaserne og anden udsmykning. Gesandtskaberne var flyttet dertil, da der efterhånden blev lidt for uroligt i Berlin.

Ved Neu Schrepken drejede vi på hovedvej 107 i sydlig retning. Klokken var nu hen ad 22. Ved Gentkin kørte vi stadig syd på, men ned ad en mindre befærdet vej. Gentkin ligger i højde med Berlin. Vi passerede autostrada 88 og fandt endelig frem til den lille by Belzig. I Belzig var der fuld alarm. Vi måtte køre fod for fod, da byen var meget vanskelig at passere med de store busser.

Da vi kørte med slukkede lanterner, bredte uhyggen og spændingen sig. Lyskegler oplyste af og til himmelen, så vi følte os temmelig prisgivne med vore snehvide køretøjer. Det endte med, at vi **tabte vort feltkøkken, lastvogn og ambulancer.**

Vi ventede en rum tid uden for byen med slukkede lanterner. Vor prægtige motorordonnans, en høj og flot sven-

sker, som jeg døbte »Korsridderen«, havde et hårdt job med at køre frem og tilbage og holde mandtal og samling på konvojen.

For at kunne ses havde han foran og bag på brystet anbragt en stor hvid dug med genferkorset, samt havde store, hvide handsker på. Han blev meget hurtigt støvet til, så alt det smukke hvide blev gråt. Jeg støvede ham jævnligt af, udvendigt med en støvekost og indvendigt med en dansk pilsner. Et herligt syn var det at se ham i lysskæret foran med pilsneren i den ene hånd.

Nu på Autostrada 101

Vi kom nu ud på autostrada nr. 101, som går fra Berlin til München. Vi kørte et lille stykke på den og drejede ind på en skovvej, hvor vi skulle have fast stade. Ikke særlig praktisk, højst 50 m fra autostradaen, som stadig blev beskydt, men herom senere.

Vi var nu ca. 60 km. syd for Berlin og 10 km. vest. Vi var hundesultne, men feltkøkkent var ikke kommet, så vi måtte gå til køjs uden mad, men det var jo også på feltfod.

Frk. Wøhlk og jeg skulle gå til ro i den ene ende af rutebilen og dr. Volkert og chaufføren i den anden ende, men først smurte frk. W. og jeg mad til vores dygtige chauffører. Vi spiste i skøn forening og drak snaps, hvorefter vi først kom til ro kl. 02. Den svenske sygeplejerske så vi ikke meget til. Hun trak sig fornemt tilbage i personvognen.

Da der om morgenen kl. 7.15 skulle gå konvojer ud i 7 forskellige retninger, for fra

lejre, lazaretter og tugthuse at samle skandinaver sammen, kunne vi nå at få nogle timers søvn.

To rare svenskere, diakonen Svensson og Broar, lånte frk. Wøhlk og mig hver en svensk sovepose, så vi lå godt lunt. Foruden os lå der 7 mandfolk.

Jeg fik ordre til at blive ved feltkøkkenet sammen med ritmester Hansen og sørge for konvojerne, efterhånden som de i løbet af natten ville indfinde sig.

Den 10. april kl. 7.15 delte konvojen sig som sagt i 7 og drog af i forskellige retninger. Der blev samlet 211 mænd og kvinder, ca. 40 kvinder fra lejre ved halle, Leipzig, Dresden, Puttbus, Torgau og Bergen-Belsen ved Halle.

Ritmester Hansen og jeg vogtede feltkøkkenet og benzindepot. Imidlertid var vi alle virksomme, parate til at modtage invasionen. Vejret var herligt. Ritmesteren og jeg nåede at tage solbad. Vi tog bærer fra ambulancerne, som vi lagde os på i solen, og nød svenske cigaretter. Ved frokosttid blev jeg opfordret til at smøre mad til 16 mand, som opholdt sig i lejren. (Underligt, at det altid er kvinderne, som skal holde for). Kokken, en høj, flot svensker, kom med forskellige dejlige, amerikanske delikatesser, og sammen med vores egne sager fik jeg en helt anstændig frokost på benene.

Vort stade var meget udsat

Konvojen var ikke udsat for beskydninger, men jeg tør sige, at vort stade var meget udsat. Med mellemrum blev køretøjerne på autostrada 101 beskydt, og da vi lå i den faretruede nærhed af 50 meter, havde vi det mange gange i det døgn endog meget livligt. Vi stod i ly af træerne og så på fyrværkeriet, og da byerne i nærheden også var udsat for bombardementerne, var der nok, der optog sindene.

Når det blev særlig nærgående, og 20 mm granater regnede ned til os, klamrede vi os til træstammerne eller smed os ned. Det med at smide sig ned har jeg aldrig anset for særlig godt, da fladen så bliver større at ramme!

Der skulle serveres søbemad i form af vælling til fangerne, efterhånden som de ankom i løbet af natten. Da jeg spurgte kokken, hvor servicet var henne, sagde han, at hver svensker havde sit service med. Det kunne jo ikke hjælpe stort, da det jo ikke var sandsynligt, at fangerne også medbragte service. Jeg sagde til ritmesteren, at vi måtte skaffe noget, da vi jo ikke kunne stå med tomme hænder og svingende gryder vælling, når de stakkels sultne mennesker ankom.

Han havde iøvrigt travlt med at lave WC'er på militær facon: To lange grøfter, en til kvinder og en til mænd, hvor der var anbragt en lægte

Efter frigørelsen af Neuengamme måtte ca. 450 danske og norske fanger overnatte i skovene ved Friedrichsruh - heldigvis var vejret godt.

til at sidde på og en anden, lidt højere, til at holde sig ved. Enkelt, men uhyre praktisk.

Ritmesteren afslog at gøre noget som helst, og jeg var fortvivlet. Jeg foreslog ham at køre til Belzig, da der var et Gasthaus og mente, at vi for svinekød i egen kraft o.s.v. kunne låne service til næste morgen. Men det ville han slet ikke høre tale om, og imens grundede jeg fortvivlet på en løsning.

Jeg havde tænkt eventuelt at få en svensker til at køre mig, men så kom - gud være lovet - Thune. Jeg havde gennem Pontoppidan sendt hilsen, at vi var ved Belzig, så da Thune havde afviklet sine forhold i Torgau og var på vej mod Hamborg, kørte han inden om.

Jeg forklarede ham sagen, og han var straks villig. Vi kørte i hans vogn på Autobahn 101 til Belzig, hvor vejen var flankeret af mange opbrændte biler. Andre steder så vi beskydningerne af biler, hvor bilernes mandskaber væltede døde eller døende ud af de brændende biler.

Vi nåede et feltlazaret

Det Gasthaus, vi gæstede, var lavet om til at feltlazaret. Vi kom ind i en mægtig sal med opredte senge, rede til brug. Vi talte med sygeplejersker, som henviste os til en overkommando, som igen henviste os til en endnu større mand - også af udseende - med en kæmpe overskæg. Han så meget bøs ud, men lod sig blødgøre og gav os et do-

kument med mange stempler, som åbnede os vejen til depotet, hvor vi kunne tage, hvad vi havde brug for i Dansk Røde Kors' navn. Vi forsynede os med 30 kæmpekopper, 30 madskåle og skeer. Da konvojerne ville ankomme i mindre delinger, mente vi, at der var nok til 60 mand, og så kunne der vaskes af, inden de næste kom.

Vi, eller jeg, var lykkelig. Vi havde trods alt en dejlig dag. Da mørket begyndte at falde på, blev beskydningen af Autobahn 101 hæftigere, da store troppekolonner og materiel gik sydpå. **Til tider stod himmelen i flammer, og granater hvislede ned gennem granerne. Jeg måtte, når det blev særlig slemt, klamre mig til træstammerne.** Det var ikke altid lige hyggeligt, når maskinerne drøned over hovedet, og granaterne fløjtede forbi.

Bælgmørke

Trods alt fik vi et par timers hvil, før den første deling dukkede op. I skoven var der opsat primitive borde og dækket med porcelæn. Det måtte trods bælgmørke virke meget hyggeligt på de arme mennesker.

Ved 24-tiden kom den første transport fra Bergen-Belsen. (Konvojen bestod af 10 busser og 11 ambulancer foruden lastvogne til benzin og bagage samt feltkøkken).

Stakkels magre, forsultne og forpinte, trætte, men lykkelige mennesker. De slugte den dejlige, kogede vælling, og jeg fik dem til køjs, så de kunne få nogle timers hårdt

tiltrængt hvile, inden starten næste morgen. Efterhånden som busserne kom, beværtede vi dem og fik dem til ro. En ambulance indeholdt en ung frue og hendes tre små børn, hvoraf den ene lå syg. Det blev en travl nat.

Porcelænet blev vasket efter hvert hold. Det foregik under meget primitive forhold. I mørke blev det båret hen til feltkøkkenet, hvor en soldat vaskede det af i en junc med kogende vand. Jeg stod og holdt en lommelygte ned i juncen og skærmede med hånden, så intet lys kunne trænge ud. Det blev langet over til en anden soldat, som skyllede det af i koldt vand, og en tredje tørrede det. Andre gik stadig i mørke og dækkede bordene på ny. Sådan gik det den ganske nat.

Frikorps Danmark hædret

I 1942 genspejlede avisen stadig den danske samarbejds politik overfor den tyske besættelsesmagt. I en pressemeddelelse fra Waffen-SS udsendt af Ritzaus Bureau skriver værnemagten, at 91 danskere i Frikorps Danmark er blevet hædret med Jernkorset. Waffen-SS skriver videre, at 121 danskere er faldet i »kampen mod Bolsjevismen«.

»Ritzaus Bureau erfarer fra Waffen-SS:

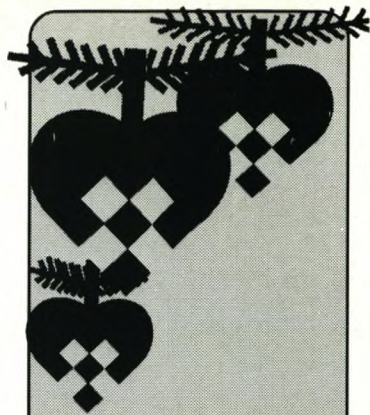
I den fælles-europæiske Kamp mod den truende bolsjevisme har Frikorps Danmark siden Midten af Maj paa det nordlige Frontafsnit staaet Skulder ved Skulder mod de tyske Tropper i den haarde Kamp mod Sovjetunionens talmæssigt overlegne Styrker. Med fremragende heldemodig Tapperhed er Frikorps Danmark trængt sejrjættigt igennem overalt, hvor det skulde staa sin Prøve, og har tilføjet Fjenden svære Tab.

Under disse svære Kampe har 121 danske Frivillige, som kæmpede i Frikorps Danmark ofret deres Liv for Europas Befrielse og for den store germanske Fremtid.«

(Midtjyllands Avis 3.9.92)

Friedrichsruh

Jule- og nytårs-hilsener

I lighed med tidligere vil der også i år være mulighed for at sende personlige hilsener til familie, venner og bekendte. Hilsenerne får fælles tekst som overskrift, og man får sit navn under hilsenen (som visitkort) sammen med foreningshilsenerne.

Prisen for en sådan hilsen er kr. 60,- og for foreninger 100,- og bedes bestilt ved indbetaling af beløbet til postgirokonto 9 31 54 54 (checks og postanvisninger er naturligvis også velkomne).

Sidste rettidige betaling er 28. nov.

Erindringsglimt fra Gedestalden

Af Kjeld Feilberg

Efter ophold i Zuchthaus Dreibergen i Bützow i Mecklenburg ankom jeg den 8. september 1944 om morgenen sammen med 4 andre fanger til Frøslevlejren. Lejrkommandanten, Sturmabführer Hillgärtner, var åbenbart i forvejen blevet underrettet fra Shellhuset, for han mødte selv op for at byde os velkommen tilbage til Danmark.

Hillgärtner var lejrkommandant

Han havde været lejrchef i Horserødlejren, da vi nogle måneder tidligere, under Folkestrejken, under svær bevogtning og i håndjern var blevet sendt som gidsler til det tyske tugthus. Han var, da Horserødfangerne blev overført til Frøslev, fulgt med som lejrchef. Vi havde ham mistænkt for at have haft en finger med i spillet angående udtagelsen af gidslerne, idet han allerede ved vores ankomst til Horserød i februar 1944 havde anbragt os i arresten i nogle dage, angiveligt »fordi vi havde været storsnude overfor ham«. Efter de allieredes landgang i Normandiet havde han tydeligvis fået »kolde fødder«.

Han modtog os overordentligt fidelt. Jeg gengældte hans »hjertelige« velkomsthøfligt, men tilpas afmålt, idet jeg valgte at overse hans fremrakte højre hånd. Med indre fryd konstaterede jeg en personlig psykologisk sejr. Gennem øjenkrogen skimtede jeg, at SS-officerens fremrakte hånd ganske langsomt sank ned, som havde det været en tilfældig gestus, og han gentog ikke forsøget overfor de øvrige.

Zuchtwachtmeister Hess overtog os nu og førte os gennem midtertårnet til den indre lejr, idet han gav os ordre til at stille ved porten kl. 10 for at modtage sengetøj m.v. - Der var mødt adskillige af vores gamle fangekammerater fra Horserød op for at byde os velkommen.

Rygtet om vores ankomst havde allerede bredt sig blandt fangerne, og vi blev omgående ført i triumf til »Gedestalden«, en stue i ba-

rak 14, der husede gamle barakkammerater fra Horserød. Her blev vi straks budt på the - rigtig the - som Svend Hammer (fra lufthavnsrestauranten i Kastrup), der nu stod for madlavningen til sine fangekammerater, havde fået smuglet ind i lejren.

Klokken blev langt over 10, før vi meldte os til Hess, for theen skulle nydes. Den »the«, vi havde fået i tugthuset, kaldte tyskerne dér for »kaffe«, og når den blev kold, smagte den som mosevand.

Hess rasede, medens vi trak på skuldrene. Han turde åbenbart ikke skride kraftigere ind overfor os, idet han havde overværet Sturmabführerens hjertelige gensyn med os og åbenbart endnu ikke rigtigt kunne hitte ud af, hvorledes han skulle tackle os.

Da »Gedestalden« fik sit navn

Efter en uge lykkedes det de tre af os at blive indkvarteret i »Gedestalden«, hvor der var blevet plads, efter at den første store fangetransport

fra Frøslev til KZ-lejr i Tyskland havde fundet sted den 15. september. Stuens navn stammede fra en dag i august, hvor Hauptwachtmeister Ortman var kommet ind på stuen. Her var et slemt rod, og dåselåg overfyldte med cigaretskod flød hist og her. »Hier riecht jo wie ein Ziegenstall!« udbød Ortman, og derefter havde stuens medlemmer optaget »Gedestalden« som deres nom de guerre.

Da Børge Rasmussen, Ejner Mortensen og jeg var flyttet ind i Gedestalden, henvendte jeg mig til Otto Malling, der boede i nabostuen, den lille enkeltmandsstue overfor barakformandens stue. Ved vores deportation fra Horserød havde jeg overladt Malling en lille hjemmebygget batteriradiomodtager samt mit boxfotografiapparat, og dem overtog jeg nu igen, hvorefter jeg atter fungerede som stuens illegale fotograf og radiooperatør.

I løbet af de næste dage fik vi lavet et hemmeligt skjulested under murstensfundamentet i kakkelovnskrogen,

Gedestalden lytter til BBC, 17. oktober 1944. Fra venstre: Jørgen Udsen, Kjeld Feilberg (ved radioen), Eigil Theodor Jensen, Bendt Jessen-Schmidt, Ejner Mortensen.

Vaccinationsattest.
50r.

Kjeld Peter Feilberg.
3. 29. 3-1944.

Plethyfus. 36.ang. 71-1945.
Dysenteri. 36.ang. 71-1945.
Paratyfus. 36.ang. 71-1945.
Tyfus. 36.ang. 71-1945.
Colera. 36.ang. 71-1945.
Meningitis. 36.ang. 71-1945.

Gedestalden, den 25. 10-1944

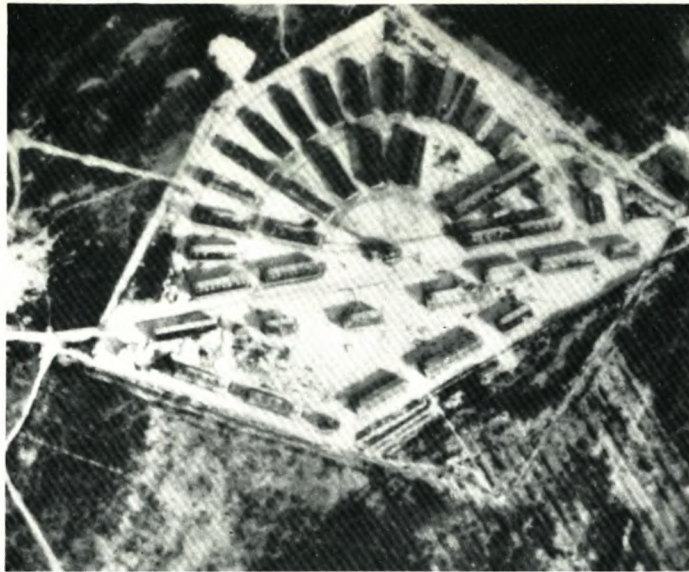
K. Børge Rasmussen
Børge Rasmussen

Vaccinationsattest fra Gedestalden.

ligesom vi fik indbygget en skjult antenne med nedførsel. Denne forblev uopdaget under lejrens skiftende anvendelser, indtil jeg ved et besøg i Frøslev 31 år senere, i august 1977, genfandt den (den er i dag på Frøslevmuseet).

Aflyttede BBC

Hver aften til sent på natten lyttede jeg til BBC og svensk radio, når vi var blevet låst inde på stuerne. Vi havde hængt tæpper op for vinduerne for at lyset ikke skulle trænge ud gennem skoddernes sprækker. Jeg nedskrev

Frøslevlejren den 31.12.1944 ca. kl. 13, fotograferet af RAF. Bringes her med tilladelse fra Forsvarsministeriet, London.

på en seddel et redigeret resumé af radioens vigtigste meddelelser, og sedler gik derefter rundt til de endnu vågne, så de kunne læse det. Vi omtalte aldrig de friske nyheder på stuen. Vi vidste, at Gestapo havde plantet mange stikkere i lejren, og der var lyd i barakken. Næste dag vandrede Mortensen så rundt til udvalgte medfanger, fortrinsvis til barakformænd, der fik ordre til ikke at afskrive bulletinen, men kun lade dens indhold gå videre mundtligt.

»En spøg«

En sen nat, hvor jeg endnu ikke var gået i seng, men sad og lyttede til BBC, hørte jeg pludseligt, at barakkens yderdør blev låst op. Jeg flåede hovedtelefonen af og smed den på bordet ved siden af radioen, rev antennen fra skruen i væggen og slængte min jakke hen over udstyret, idet jeg greb min tomme thekop, der endnu stod på bordet efter vores sene aftenhe. - Så gik døren op med et brag, og Ortmann for ind på stuen. Det løb mig koldt ned ad ryggen, men mig ænsede han overhovedet ikke. Han sprang hen til tre af sengene og vækkede de pågældende, idet han råbte: »Fertigmachen für Deutschland! Zehn Minuten!« Så fór han ud igen, medens Jørgen Udsen, Eigil Theodor Jensen og Ejner Mortensen søvndrukne begyndte at klæde sig på. To minutter senere vendte Ortmann imidlertid tilbage og

forklarede, at det blot havde været en spøg. Noget makaber, syntes vi andre, men jeg tror nok, jeg var den, der var blevet mest forskrækket.

To miner sprængtes

Der kom en tysk pionerafdeling til Frøslev, og i de følgende dage anlagde de et landminefelt rundt om hele Frøslevlejren, der blev omsluttet af fodfolksminer af forskellig art, bl.a. forbundet til snubletråde. En bereden pionerløjtnant ledede dette arbejde. En dag udenfor den tyske del af lejren blev en hest sky og løb med sin rytter ud i det netop anlagte minefelt. To af minerne sprængtes, og såvel hesten som løjtnanten blev alvorligt sårede.

Jeg har mange år efter krigen af Knud Vandborg fået fortalt, at han havde forårsaget løbskridtet ved at skyde med en slangebøsse på hesten. Jeg har dog ikke hidtil kunnet få det bekræftet fra anden side. - Men også flere af fangerne blev såret i minefeltet under flugtforsøg, og en af dem blev dræbt, og tit hørte vi eksplosioner, især om natten, når harer eller andre dyr forårsagede udløsning af en mine.

Himmelfartskommandoen

I begyndelsen af oktober blev hovedparten af barak 14's beboere smidt ud af barakken. Ca. 200 fanger, der i hold på ti blev sendt som gidsler med tyske troppetog på de såkaldte »Himmelfartskommandoer«, blev anbragt i ba-

rak 14, hvor de blev hentet, når der var brug for dem. Det foregik gennem en halv snes dage. I mellemtiden var det lykkedes os at få genetableret »Gedestalden« i barak 10, der ellers var ubeboet, idet der her var måttefletteri m.v., ligesom tyskerne anvendte barakkens tomme rum som modtageceller, når der ankom transport om natten.

De nyankomne fanger skulle visiteres, inden de blev sluppet løs i lejren, og da det visiterende mandskab og SS'ere opdagede de to borde inde i »Gedestalden«, blev vi jaget ud på gangen, hvorefter de nyankomne fanger en efter en blev kaldt ind på vores stue og visiteret. Lommelyster, andre elektriske apparater m.v. og bøger blev beslaglagt under visiteringen, men inden de nyankomne kom ind på vores stue, forsøgte vi ude på gangen at overtage sådan kontrabande forinden. Det lykkedes i nogen grad. Men mange bøger blev alligevel taget med ind med bagagen og blev konfiskeret. De beslaglagte bøger blev lagt over på bordet ved vindueskarmen. Da vi opdagede det, skiftedes vi til frimodigt at gå ind på stuen og stoppe en bog eller to op under trøjen og redde den ud. Forbløffende nok lagde de ialt 8 tyskere på vores stue slet ikke mærke til vores trafik. Der var imidlertid et pigtrådshegn lige udenfor vinduet, og udenfor hegnets patruljerede en bevæbnet vagt.

Pludselig gav vagten sig til at råbe gevalt. Ortmann forlod stuen og gik ud for at høre, hvad der var i vejen. Vagten havde udefra kunnet se, hvad vi foretog os. Lidt efter kom Ortmann ind igen og kaldte et par af os ud. »Når I laver den slags ting, må I gøre det noget fikser«, sagde han, hvorefter han atter gik ind til visiteringen.

Lejrbibliotek oprettes

Mortensen gik resolut udenfor og smækkede skodderne for vinduerne, hvorefter vi fortsatte organiseringen af de beslaglagte bøger. De indgik derefter i Gedestaldens uofficielle bogsamling, som vi senere overlod til lejrens bibliotek, da tyskerne i begyndelsen af 1945 tillod, at

Røde Kors formidlede 6000 bøger indført i Frøslevlejren, med henblik på oprettelse af lejrbiblioteket.

Vi havde næppe fået indlagt radioantenne og indrettet skjulested for vores radio og fotografiapparat m.v. i denne stue, før vi efter en halv snes dages forløb atter blev smidt ud. Der måtte ikke være egentlig indkvartering i barak 10. - Vi flyttede til en stor, tom stue i barak 11. Da Udsen, Malling og Eigil Jensen dagen før var blevet sendt med en transport til Neuen-gamme, var vi kun 6 mand tilbage på den store stue. Det varede nogen tid, før vi fik indrettet et hemmeligt rum til vores illegaliteter, så i starten gemte vi dem i en kuffert nede bag en af sengene. Antennen etablerede vi via et syvtommersøn gennem væggen ind til baderummet. Et stykke svært ståltråd, der virkede som tørresnor, førte herfra over til et vandør på den anden side af den lille kakkelovn.

Antennen virkede glimrende, indtil en nat, hvor jeg ikke kunne få radioen til at fungere. Til sidst gik jeg ud på baderummet og opdagede da, at en eller anden havde hængt »tørresnoren«s ene ende af det bøjede søm, der førte ind bag min etagesengs øverste soveplads. Da tørresnoren atter var på plads, virkede radioen fremragende.

Opdagede ikke den fatale kuffert

En formiddag, hvor tre af stuens beboere var til stede i Gedestalden, havde vi besøg af Hammer. Bendt Jessen Schmidt stod netop med en stor mukkert i hånden, da Hess pludselig kom på inspektion. »Stuen stiller med tre mand og een Hammer,« udbrød Børge Rasmussen. Vitsen passede ikke Hess. Han gav sig til at undersøge skabene. På min hylde flyttede han et par tuber tandpasta i min toiletæske og beslaglagde derefter en lille lommelygte, der lå nedenunder. Jeg var lidt beklemmt ved situationen, for to af tuberne indeholdt eksponerede fotografiske film, men dem opdagede han ikke.

Da vi var så få på stuen, havde vi ikke brug for det ene

af dens tre skabe, som en af os efter en indskydelse havde aflåst med en hængelås. Den gik Hess hen og ruskede i, men fortsatte derefter sin rundgang på stuen.

Pludselig gav han sig til at rode nede under den seng, hvor kufferten med vores illegale ting var anbragt. Medens han rodede med ansigtet omtrent nede ved gulvet, gav Jessen-Schmidt sig til at svinge betydende med mukkerten og skæve hen til os andre med et svedent grin. Trods situationens alvor havde jeg svært ved at holde latteren tilbage. Heldigvis opgav Hess sit forehavende, inden han var nået ind til den fatale kuffert, og forlod atter Gedestalden.

8 Mosquito-jagerbombere

Nogen tid senere arbejdede nogle af os inde i den tyske del af lejren, hvor vi skulle grave vejgrøft. Vi forlod dog hurtigt stedet og strejfede lidt om. Da vi var i nærheden af vesthegnet, hørte vi motorlarm, og pludselig kom 8 Mosquito-jagerbombere, to og to, strygende fra nord ned gennem et brandbælte i plantagen. Maskinerne forekom at flyve under trætoppene, og vagterne i tårnene kunne ikke komme hurtigt nok ned. Lidt efter kunne vi se maskinerne dykke ned over et mål i udkanten af Flensborg, beskrive en cirkel og angribe igen, og voldsomme detonationer hørtes derfra, hvorefter vi snart kunne observere røgsøjler. Det hele varede kun et par minutter.

Noget senere kom Rasussen ud til os. »Hess er på stuen,« sagde han til mig. »Han vil ind i skabet. Vi sagde, du havde nøglen. Her er den.« Han rakte mig nøglen, og vi slentrede sammen tilbage til den indre lejr. I Gedestalden havde Hess i mellemtiden vandret frem og tilbage som en brølende løve.

Hvad er der i skabet?

»Hvad er der i skabet?« havde han spurgt. »Det er vores tobaksskab,« svarede Mortensen.

Da Ras og jeg efter ikke at have skyndt os ret meget nåede tilbage til Hess, spurgte han mig: »De har nøglen til skabet?« - »Ja!« - »Giv mig den!« - Jeg lavede et stort ud-

styrsstykke ud af det. Jeg havde mit almindelige tøj på inden under vores arbejdstøj med de påmalede store »GF« (Gefangenenlager Frøslev), så min påklædning havde ialt 18 lommer. Jeg rodede tilsyneladende samtlige lommer, såvel udvendige som indvendige igennem. Hess virkede mere og mere ophidset. Så startede jeg forfra, og endelig »fandt« jeg nøglen og rakte ham den. Han åbnede skabsdøren. Skabet var tomt. »Jamen, hvor er tobakken?« spurgte han. »Den har vi røget,« svarede Morten, hvorpå Hess med blussende kinder nærmest for ud ad døren.

Derefter indrettede vi en smal hylde helt tilbage under skabets underste hylde til mindre illegaliteter, medens resten af skabet fortsat forblev tomt. Hess undersøgte det aldrig mere.

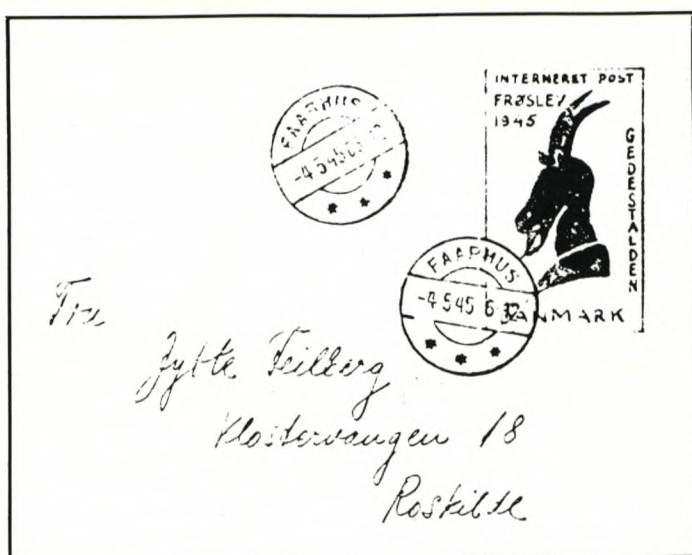
Senere samme dag, hvor vi atter var inde og arbejde i den tyske del af lejren, gik vi på et tidspunkt i skjul i kælderen til en depotbarak, hvor vi var i ly for den begyndende regn. Her fandt vi papkasser med masser af små, lakerede paptingester, som lignede hætter til de tændpatroner, vi anvendte i den danske hær.

Vi gav os til at tælle dem. Der var ialt ca. 5.500. Så mange landminer måtte der altså være udlagt i minefeltet rundt om lejren.

Endnu en gang måtte vi flytte. Med det stigende antal fanger havde sygebarakken brug for mere plads. Her havde hidtil været stuer til de ældste fanger. Vi blev nu efter den danske lejrledelses (altså vores ledende fangekammeraters) beslutning smidt ud for at give plads til »Alderdomshjemmet«.

Gedestalden atter samlet

Da vi derefter ikke mere syntes at kunne bo samlet med alle vores illegaliteter, gik jeg til den danske »lejrchef«, kaptajn P.M. Digmann, der i forvejen var indviet i tilstedeværelsen af vores radio, og bad ham sørge for, at Gedestalden på en eller anden måde kunen blive samlet for sig på en enkelt stue. Han besluttede sig for at rydde en 6-mands stue i barak 11, hvis beboere hovedsageligt var gendarmer. De blev vold-

Brev med Gedestaldens befrielses mærker.

somt ophidsede, men måtte bøje sig, og Gedestalden blev bestemt ikke populær blandt dem. Men vi fik den nødvendige sikkerhed, ikke mindre nødvendig, da vi efterhånden fik indsmuglet et fotoapparat samt et 16 mm filmskamera, som også kom i brug.

Vi ønskede et filmsapparat

Hvad filmsapparatet angår, da havde jeg en dag i slutningen af 1944 til Peder Akselbo, der virkede som Digmanns

næstkommanderende, udtalt: »Bare vi kunne få smuglet et småfilmskamera ind.« Hertil svarede han: »Der ligger et ovre i den danske forvaltning og venter på at komme ind.« »Så lad os få det. Vi har så mange illegaliteter i forvejen, at noget mere eller mindre ikke forøger den risiko, vi i forvejen løber, og så har vi også den nødvendige sagkundskab.«

Et par dage senere modtog vi filmsapparatet indsmuglet af fængselsvæsenet gennem

Interiør fra Gedestalden, november 1944. Til venstre tobaksskabet. I sengen Feilberg. (Tegning af Bendt Jessen-Schmidt).

Fotoet taget umiddelbart før flugten 26.4.45 mellem Ringsted og Køge (bemærk de tyske vagter).

køkkenet. Jeg modtog det, og tog filmmanden Henrik Sandberg med på filmekspeditionerne rundt omkring i lejren. Han var kort forinden flyttet ind i Gedestalden. Vi gemte kameraet på røntgenstuen lagerrum i sygebarakken, idet lejrens røntgenlæge, Svend Baastrup Thomsen boede i Gedestalden. Efter befrielsen viste det sig desværre, at afstanden til røntgenrummet ikke havde været stor nok, så noget af filmen var blevet delvis ødelagt.

I samkvemmet med Steen Hansen i Horserød havde han opdaget, at jeg havde medfødte evner for at hypnotisere. Han anviste mig, hvorledes jeg skulle træne og hvilke øvelser, jeg skulle foretage. Senere, under opholdet i Dreiberger-tugthuset, havde han yderligere undervist mig.

100 medier

I Frøslev var der jo et stort udvalg af mulige medier, og jeg påbegyndte her egentlige hypnoseforsøg og havde held med det, så jeg snart havde næsten hele fritiden optaget med at give opvisninger rundt i de forskellige barakker. Det var normalt den såkaldte cirkushypnose, jeg dyrkede. Men i selve Gedestalden, hvor vi iøvrigt på et tidspunkt var tre, der hypnotiserede, holdt vi også andre og mere interessante forsøg, som jeg i Horserød havde overværet Steen Hansen gennemføre.

Når jeg havde sat et medium i hypnotisk søvn, gav jeg ham ordre til at åbne øjnene, idet datoen da ville være en eller anden dag i fremtiden, som jeg opgav ham. Når han så var tilsyneladende vågen, forhørte jeg ham om den »forløbne tid«, som faktisk lå i fremtiden. Det var alle meget interesserede i, for hvornår blev man løsladt, eller hvornår sluttede krigen. I Frøslevlejren havde jeg måske 100 medier eller flere, og i al fald een af disse viste sig at have clairvoyante evner.

Da jeg en aften i en sluttet kreds på en anden stue udførte eksperimentet, stenograferede Arne Kleven udtalelserne ned, for at se, hvor meget af det, der kom til at passe.

En måneds tid senere foretog tyskerne en razzia på den pågældende stue. Herunder fandt de stenogrammet stukket ind i en bog. At skrive med »kassiber« (hemmelig skrift) var en meget alvorlig forbrydelse i de egentlige KZ-lejre.

Da man ved forhør havde fundet ud af, at det var Kleven, der havde foretaget stenograferingen, kom han i forhør hos SD-officeren Holz, hvor han blev nødt til at oversætte stenogrammet. Han nåede lige efter forhøret at underrette mig, idet han samtidig fortalte, at tyskere i nabokontorerne meget interesserede var kommet hen i døren og havde lyttet med til oversættelsen, der omhand-

lede tiden efter krigsafslutningen.

I korthed gik det ud på, at der efter krigen ikke ville være noget Tyskland. Det ville være delt i en nordlig og en sydlig del. Danzig og Stettin ville være polske, russerne ville ikke bevare støttepunkter i Danmark eller i Norge. Den ville amerikanerne ordne. Danmark ville få fælles grænse med Holland.

Jeg blev kort efter hentet til afhøring hos Holz og bestræbte mig på hypnotisk at påvirke ham til vejvilje. Jeg tror, det lykkedes; i al fald snakkede vi meget hyggeligt sammen, og jeg forklarede, at mediet var ganske uden skyld i sine udtalelser, det var ren fantasi, som jeg jo altså havde forårsaget.

5 dags mørk arrest på vand og brød

Jeg forklarede bl.a., at jeg tilfældigt havde opdaget, at jeg f.eks. kunne tage hovedpiner fra folk. Det kunne han også, sagde han. - Så blev jeg sendt tilbage. En uges tid senere blev jeg pludselig afhentet af Hess til 5 dages mørk arrest på vand og brød. Men i modsætning til, hvad der ellers var tilfældet ved arreststraffe, så blev denne ikke bekendtgjort foran fronten af de forsamlede beboere fra barakken.

Jeg blev ikke visiteret, da jeg blev sat i arresten, der på det tidspunkt var indrettet i barak 16. Ved hjælp af min lommekniv kunen jeg derfor få skruet skodderne løse, så jeg havde udsigt ind til kvinderne i nabobarakken. Mit medie, Gustafsen, havde fået 7 dages arrest. På et tidspunkt, da jeg kikkede ud ad vinduet, så jeg, at han gjorde det samme i nabocellen. Han rakte hænderne ud og viste mig, at han havde fået håndjern på. Han var kravlet ud ad vinduet, men var blevet genkendt af SS'eren Walter Klein og bragt tilbage i håndjern.

For at mildne hans forhold lidt, suggererede jeg ham til ikke at kunen føle, at han havde håndjern på. Det bevirkede, at han rev hænderne fra hinanden med det resultat, at lænken knækkede.

Wassermann på besøg

Rygtet om mine evner må have spredt sig blandt tyskerne, for nogen tid efter at jeg

Gedestalden optræder som piratkor oktober 1994 i Frøslevlejren. Fra venstre Preben Javst, Ejner Mortensen, Kjeld Fejlberg, Erik Plem, Børge Rasmussen, Osvald Lembke Jensen samt Henning Berbom.

var sluppet ud fra arresten, kom Hauptwachtmeister Wassermann, der var almindelig frygtet, pludselig på inspektion i Gedestalden. Det var Wassermann, der havde overopsyn med fangerne. Han skældte os bælgen fuld, fordi der ikke herskede den orden han forlangte, og vi ventede, at han fandt på en af sine yndlingsstraffe som f.eks. at tage kakkelovnen fra os i nogle uger.

Pludselig udbrød han, idet han så direkte på mig: »Hvorfor ser De på mig?« - »Jeg plejer at se på folk, når de taler til mig.« Han trak øjnene til sig og så den anden vej. Lidt senere sagde han, atter henvendt til mig: »Lad være med at se på mig!« - »Jeg ser altid på folk, der taler til mig.«

Han trak øjnene til sig igen, og et øjeblik efter havde han forladt Gedestalden, og han viste sig aldrig på stuen igen.

De opdagede ikke det hemmelige rum

En formiddag lidt ind i det nye år, hvor solen skinnede fra en klar himmel, sad fire af os og spillede kort på stuen. Pludselig kom Hess ledsaget af en anden vagt ind i Gedestalden. Vi få tilstedeværende blev beordret hen i et hjørne, hvorefter de to tyskere gennem ca. to timer undersøgte alt meget minutiøst. De gennemsøgte sengene og de få bøger, vi havde liggende på bordet. De tog tegninger, vi havde slået op på væggene, ned for at se, om der var noget skjult bag dem, trykkede på loftspladerne og gennemgik skabe og alle kufferter omhyggeligt.

Heldigvis trykkede de ikke på den loftsplade, der var løs, og over hvilken vi opbevarede vores mindre illegale ting. Det, vi frygtede mest, var, at de skulle opdage det hemmelige rum, vi havde indrettet i den dobbelte bræddevæg under et af vinduerne. Her havde vi med stemmejern udhulet både det indvendige og udvendige bræt, og indrettet brættet, så det med en simpel bevægelse kunne skydes en centimeter op og derefter trækkes fri af gulvlisten og løftes helt af. Af et gammelt grammofonværk, som »Tom« (Osvald Lembke Jensen) hav-

de fundet på lejrens værksted, havde han fået lavet et indvendigt automatisk låsearrangement, som kunne åbnes ved, at vi stak en nål eller syl ind gennem et lille hul. Her gemte vi bl.a. et af vores fotografiapparater, de eksponerede film, en bidetang, generalstabskort over omegnen og andre illegaliteter.

Spionkamera skjult i et bordben

Det senest anskaffede, et lille spionkamera, havde vi derimod skjult inde i et bordben. På et tidspunkt stod Hess meget længe lige ved siden af gemmestedet under vinduet, medens han undersøgte, hvad der lå på bordet. Jeg bemærkede da, hvor den lave sols stråler klart oplyste hele stuen, at brættet ind til det hemmelige skjul, i modsætning til nabobrædderne, var næsten sort af fingeraftryk.

Da anvendte jeg bevidst mine hypnotiske evner for at påvirke Hess. Om det var dem, der virkede, er nok tvivlsomt. Men i alle tilfælde forløb razziaen stort set resultatløs. Tyskerne fandt en brødrister, vi havde lavet et glødelegeme fra en kasseret elektrisk loddekolbe fra værkstedet, og i et sæt tøj et indsmuglet brev. Men vi forklarede - iøvrigt i overensstemmelse med sandheden - at tøjet tilhørte Eigil Jensen, og at han var ført til Tyskland nogle måneder før og derefter var afgået ved døden kort før jul, umiddelbart efter at han var kommet tilbage til Danmark. At Hess konfiskerede den hjemmelavede brødrister, som selvfølgelig »tilhørte Eigil« tog vi som en befrielse: Så fik de da noget at løbe med.

En hemmelig radio?

Tyskerne havde Gedestalden stærkt mistænkt for at huse en illegal radio, og vi havde hørt rygter om, at en af vores kammerater, der var deporteret til Neuengamme, dernede havde udbredt sig om, at vi havde en radio, og at en stikker i KZ-lejren havde rapporteret det. Det skulle være grunden til de gentagne razziaer hos os.

Hvad spionkameraet angår, da var vi kort tid efter lige ved at miste det. Vi havde

SS-manden Diehl optager portræt til Gedestaldens forbryderalbum efterår 1944.

hidtil haft to borde på stuen, men da fangetallet efterhånden var oppe på mere end det dobbelte af lejrens egentlige kapacitet, blev det nødvendigt for lejrlæden bl.a. at inddrage borde fra de mindre stuer, hvor der var mere end ét bord.

Det skete således i Gedestalden, men uheldigvis på et tidspunkt, hvor ingen af os var tilstede på stuen.

Et skjulested var fjernet

Da der atter kom nogle af stuens beboere tilbage, opdagede vi til vores rædsel, at vores lille bord, hvis ene ben var skjulested for spionkameraet, var blevet fjernet. Vi satte omgående en vældig eftersøgning i gang og forklarede lejrlæden, at vi voretrak, at det var det store bord, der blev fjernet. Heldigvis fandt vi efterhånden frem til det rette bord, som vi derpå fik ombyttet. Så snart vi havde fået bordet tilbage på stuen, vippede vi det på siden, stak et dirkformet stykke ståltråd op i et aflangt hul i enden af det ene bordben og trak en firkantet træklods ud, der afslørede, at kameraet endnu var på plads, fastholdt af en spiralfjeder, der bevirkede, at det lå fast. Vi åndede alle lettet op.

Da de første fanger omkring juletid kom tilbage til Frøslev, og vi erfarede om de frygtelige forhold i de tyske KZ-lejre, foranstaltede lejrens fangne læger, at alle frøslevfangerne blev vaccineret mod plettyfus, dysenteri, paratyfus, tyfus, colera og meningitis. Røntgenlægen Sven Baastrup Thomsen, der boede i Gedestalden, virkede

samtidig som barakkens læge, så gennem over en måned havde vi hver tredie aften ca. 200 fanger gennem vores stue til injektion, ialt 12-15 gange. Vaccinationen foregik uden tyskernes viden, idet det danske fængselsvæsens personale smulede vaccinen ind. Men der rådedes kun over et par kanyler til hver barak, så de blev uvægerligt lidt sløve i løbet af en sådan aften.

Hvordan vaccinen kom sydpå

Men vi i Gedestalden nød godt af at være de første, der hver gang fik vaccinationerne. Omtrent samtidig fik »Tom« fra Gedestalden og civilingeniør Magius, der begge arbejdede på smedeværkstedet, den idé, at man illegalt kunne fremstille et stort antal blikbeholdere (populært kaldt »røvtolte«) på værkstedet, få dem fyldt med antibiotika og fordelt til de forskellige barakker. Tanken var, at de efter påfyldningen skulle tilloddes, men vi fandt det nemmere at lukke dem ved at smelte stearin over åbningen.

Hver gang, der derefter afgik transport sydpå, fik en del af de pågældende i hemmelighed udleveret en sådan portion antibiotika (sulfathiasol) med ordre til at skjule den i endetarmen og efter ankomsten i KZ-lejren at aflevere den til en af de danske læger, der opholdt sig der. Flere af de danske fangers liv er blevet reddet takket være denne »Operation Røvtolte«.

Penicillin anvendt her for første gang i Danmark

Den pågældende dosis var netop stor nok til at kunne

klare en lungebetændelse. Løvrigt er det nye lægemiddel, Penicillin, første gang i Danmark anvendt i Frøslevlejren, idet Svend Baastrup havde fået smuglet noget ind i lejren, der formentlig stammede fra en våbenedkastning i Nørrejylland.

Fra juleaften 1944 havde Gedestalden fået sit emblem, et gedehoved fremstillet af en af de daværende messingtokroner, og forsynet med en påloddet nål. Det var apoteker Georg Sodemann, som boede i Gedestalden, der havde fået den fremstillet på værkstedet. Emblemet blev derefter vores bomærke, idet vi af en kasseret gummisål fremstillede et stempel med motivet og bl.a. forsynede bøgerne i stuens private »bibliotek« (bestående bl.a. af de organiserede bøger) med stemplet. I marts 1945, da vi forudså, at krigens afslutning ikke kunne være så fjern, besluttede vi ved hjælp af stemplet at fremstille et særligt »frimærke«, som skulle anvendes på befrielsesdagen. Jeg udførte derefter et par små ark med en perforering udført med en knappenål. Mærkerne fremviste gedehovedet og bar teksten: INTERNERET POST FRØSLEV 1945 GEDESTALDEN DANMARK. Et antal breve blev ekspederet ved befrielsen 1945. De er imidlertid af posthuset i Faarhus dastemplet »4/5 1945«, formentlig fordi interneringen for frøslevfangerne var overstået den 5. maj, hvorfor der da ikke kunne være tale om »interneret post«.

Jeg oplevede imidlertid ikke befrielsen i Frøslevlejren, idet jeg forinden var kommet med en transport, der den 25. april 1945 skulle til Sverige, men hvorfra jeg var hoppet af på vejen. Jørgen Scheel havde derefter overtager hvervet som radiooperatør. Da han efter at barakkerne var blevet aflåst om aftenen den 4. maj i radioen hørte om kapitulationen, underrettede han barakformanden, Preben Menzel. Han slog på gongongen, og barakkens beboere samledes på gangen.

Her udtalte han så: »Gedestaldens radio har meddelt, at tyskerne har kapituleret!« Derefter gav han ordet til

Scheel, der meddelte indholdet af Montgomerys budskab.

Der blev jubel

Der blev jubel, barakken summede som en bikube, og alle ville ind og lytte til radioen. Samtidig kunne Menzel nu endelig forklare gendærmerne den virkelige årsag til, at de var blevet smidt ud af deres lille stue til fordel for Gedestalden. Alt nag var forsvundet. Borde blev flyttet ud på gangen, og der blev snakket og spillet kort til langt ud på natten.

Tyskeren Boden kom næste morgen ned i barak II. Han

gik ind i Gedestalden og troede, at han kunne overraske stuen med meddelelsen om kapitulationen. Men Scheel udbrød: »Det ved vi godt,« idet han stak hovedet med hovedtelefonen på ud fra den øverste køje oppe under loftet.

»Jeg vidste, at den måtte være her. Jeg vidste det, jeg vidste det.« Så det har formentlig været grunden til hans særlige omgang med stuen, hvor han bl.a. dagligt kom og spillede poker med nogle af beboerne.

Jeg er blevet bekendt med, at dem der, efter at vi i okto-

ber 1944 var blevet smidt ud af den første gedestald i barak 14, flyttede ind på denne stue, antog navnet »Gedestalden«, formentlig fordi barakformanden stadig kaldte det pågældende rum sådan. Men derudover har de intet med os at gøre. Vi bevarede navnet Gedestalden, der efterhånden var blevet en »institution« med grene til andre enkeltpersoner rundt omkring i lejren. Som det fremgår af det foregående, blev Gedestalden en af de mest aktive interner modstandsgrupper i Frøslevlejren.

Kjeld Feilberg

Gestapo ville godt pynte på sandheden om Theresienstadt

Den 50-årige historiker og arkivar ved Rigsarkivet, Hans Sode-Madsen, har skrevet dette årsskrift fra »Frihedsmuseets Venner«. Det hedder »Theresienstadt«, er på 58 sider plus årsberetningerne fra henholdsvis Frihedsmuseet, samme Museums Venner, sammes Forlagsfond og Museets Venners fond. Frøslevmuseets venner får samme skrift, bare med deres beretninger.

Hans Sode-Madsen kalder sin beretning »Det fuldenkte bedrag«, og han tænker naturligvis her på »Potemkin-kulisserne«, som Gestapo fik rejst i lejren, inden man lod Internationalt Røde Kors fra Schweiz, Dansk Røde Kors og nogle danske embedsmænd besøge lejren omkring 23. juni 1944. Et besøg, som flere gange var blevet udskudt.

Danmark havde under besættelsen en jødisk befolkning på ca. 7000 i sin midte. Da Best i september 1943 som Hitlers førstemand i Danmark fik udvirket, at vi også skulle have jødehetz og jødeforfølgelser her i landet, så fik tysk Gestapo og militær fanger 481 jøder, som i forskellige hold blev sendt til kz-lejren i Theresienstadt, en lille by i Tjekkosllovakiet, 62 km nord for Prag. Fra februar 44 fik de danske jøder i lejren Røde Kors-pakker fra Dan-

mark. Og et gennemgående træk ved deres tid dernede var, at de blev behandlet med fløjlschandsker sammenlignet med de jøder fra mange andre lande, som Gestapo også havde taget i sin forvaring. Bl.a. også i den lejr.

Allerede i 1943 havde Tysk Røde Kors været på besøg i Theresienstadt - og fandt forholdene grufulde. Det hørte man også om hos Røde Kors i hovedkvarteret i Schweiz. Nu skulle så laves alle tiders bedrag. Alt skulle stades op, alt skulle se ud som livet i enhver anden tysk købstad på den tid o.s.v. Der skulle være et torv, træer, buske, dagligt skulle et orkester spille o.s.v. Og de officielle danske udsendinge fra Socialministeriet og Røde Kors slutte tingene råt.

Vigtigst at 420 blev reddet

Men vigtigst var naturligvis, at 420 danske jøder blev reddet hjem med Røde Kors fra Danmark sidst på krigen. De kom i første omgang via Danmark til Sverige. Den svenske grev Folke Bernadottes aftaler med bl.a. SS-generalen Heinrich Himmler om, at alle danske og norske fanger skulle ud af de tyske lejre rundt om og samles i Neuen-gamme-lejren ved Hamburg for derfra at komme ud til friheden i Danmark, gjaldt - skulle det vise sig - ikke i lige grad de danske jøder. Men

det lykkedes dog tilsidst. Ikke alene kun takket være Bernadotte. Bestemt ikke. Det kan Johs. Holm, læge og fra det danske socialministerium, tale med om. Han var med til at få de danske jøder hjem i 1945. Og han skrev i 1984 en bog herom: »Sandheden om De Hvide Busser«.

Sode-Madsens bog slutter med korte uddrag af samtidige beretninger af Salomon Katz (arrestationen og transporten til Theresienstadt) og Rude Freinsilber (arbejdet med transporterne til Auschwitz). Og så Johs. Holms beretning. I øvrigt er S. Katz »Dagbog fra Theresienstadt 1943-45« på 925 håndskrevne sider, og åbenbart en beretning så værdifuld, at H. Sode-Madsen vil søge hele denne dagbog udgivet.

Med til at live årsskriftet op er 18 håndkolorerede litografier fra Theresienstadt. De er udført i 1944 af den hollandske fange Jo Spiers. På befaling af Gestapo. Og de har aldrig været offentliggjort før. Billederne var »skønmaleri«, på tysk forlangende, i anledning af førnævnte officielle danske besøg.

Skriftet er i øvrigt aktuelt også nu i 50-året for mindehøjtideligheder i lejren dernede, jævnfør artikel og fotos i »Pigtraad« for februar i år.

Johs. Rasmussen

SAMMENSLUTNINGEN

Mødet i september

Sammenslutningen afholdt bestyrelsesmøde den 28. september 1992 i 4. Maj-Kollegiets lokaler. Dagsorden var den sædvanlige, dog med et nyt punkt, der omfattede valg af et bestyrelsesmedlem til Bernadottgården i Roskilde, idet Jens Thomsen er afgået ved døden.

Alle foreninger var repræsenteret med undtagelse af Landsforeningen Gestapofangerne. Erik Tanne fra Hannover-Stöcken-Klubben var inviteret.

Formanden, Jakob Jensen, bød de fræmmødte velkommen og gav ordet til sekretæren, Solveig Skjøtt, som oplæste protokollen, der blev godkendt efter et par mindre rettelser.

Formanden oplyste, at han havde været til møde hos statsministeren i anledning af de kommende 50-års jubilæer, først 29. august 1943, hvor kongen og danskerne sagde nej til den tyske besættelsesmagt, og befrielsen 5. maj 1945. Formålet med mødet var at høre, hvad man havde tænkt sig at foretage sig fra officiel side i disse to anledninger. Først burde der nedsættes et koordineringsudvalg. Der var talt om flere muligheder, f.eks. en mindegudstjeneste, mindehøjtidelighed i Ryvangen m.m.

Senere havde man så nedsat et koordineringsudvalg af modstands- og fangeorganisationerne. Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45 repræsenteres af Jakob Jensen og Helge Kierulff, og Frihedskampens Veteraner af Svenn Seehusen og Franck Zorn.

Disse fire havde udarbejdet en fællesindstilling til Statsministeriet vedrørende en ekstra hædersgave eller lignende til tidligere fanger/modstandsfolk i anledning af 50-året for det danske nej til besættelsesmagten. Da der i

indstillingsforslaget var en enkelt passage, der ikke var helt klar, vedtoges det at afsende et tillægsbrev, hvori man gjorde opmærksom på, hvorledes denne skulle forhandles.

Franck Zorn havde desuden foreslået, at den 29. august blev officiel flagdag.

Der var planer om en mindehøjtidelighed i Mindelunden i Ryvangen, og der var foreslået, at der blev opsat en

mindetavle i Malmø som en tak til Sverige fra Brigadeforeningen og de danske jøder, som havde været flygtninge derovre. Ligeledes skulle der udskrives en stilekonkurrence i skolerne om besættelsestiden. »Hvem, hvad, hvor?« skulle genoptrykkes. Der skulle gives frit lejde for våbenaflevering for de personer, der endnu har »noget« liggende.

Til slut diskuterede man

den tiltagende nynazisme, racisme og voldshandlinger, hvilket Sammenslutningen tidligere offentlig havde protesteret imod, dog uden at det var kommet ud i mediernes.

Derefter redegjorde de forskellige foreninger for deres dels afholdte og dels kommende arrangementer.

Næste møde berammes til den 16. november kl. 14.00.

Solveig Skjøtt
sekretær

6-dages »Blomsterrejse« i bus til Holland

Tidsrum: 11/5-16/5 1993

Antal deltagere: 47 personer

Chauffør: Niels Jørgensen,
Skørringe Turistfart

Da flere af deltagerne i vores busrejse til Wien i sommeren 1992 har udtrykt ønske om at komme på en busrejse til Holland i 1993, har klubben i samarbejde med 65-FERIE tilrettelagt følgende program:

1. dag: Afrejse fra Enghave Station (klokkeslettet oplyses senere), og efter en opsamling undervejs gennem Sjælland og Lolland-Falster, tager vi med »Fugleflugtslinien« til Tyskland. Frokost spises i Nordtyskland. Vi fortsætter, til vi har passeret den tysk/hollandske grænse til byen Niuweschans, hvor vi spiser aftensmad og overnatter i godt hotel.

2. dag: Efter morgenmaden kører vi til Giethoorn - Hollands Venedig - og her »står vi til søs« og sejler gennem byens kanaler, inden vi et typisk hollandsk »koffieitafel« spiser frokost. Herefter fortsætter vi via Meppel og Staphorst/Rouveen til Harderwijk, hvor vi skal overvære et delfinshow.

Derfra kører vi gennem det nyinddæmmede landbrugsområde - Flevoland - og videre ad dæmningen over Zuiderzøen til Enkhuizen, og herfra via Hoorn og Alkmar til Bergen, hvor vi indlogeres i Hotel Marijke, hvor vi skal bo og spise de fleste måltider de næste tre dage.

3. dag: Efter morgenmaden kører vi til Amsterdam. Her bliver første stop Museums-

plein med flere af Hollands mest kendte museer. Vi besøger Rijksmuseum. Entreen er betalt. Her findes værker af de kendteste hollandske malere, bl.a. Rembrandts berømte maleri »Nattevagten«.

Ønsker nogen at besøge andre museer, må man selv betale entreen.

Herfra tager vi en sejltur gennem byens kanaler for at få et af de allerbedste indtryk af byen. Frokost i centralt beliggende restaurant. Der bliver også tid til en strøgtur, inden vi returnerer til Bergen og spiser aftensmad.

4. dag: Nu skal vi opleve »det blomstrende Holland«. Vi kører i læ af klitterne ad småveje med en afstikker til Nordsøen ved Zandvoort ned i det egentlige blomsterland. Vi besøger evt. en blomsterløgsgrossist undervejs til Blomsterparken Keukenhof ved Lisse. En helt fantastisk oplevelse. Herfra kører vi til en ægte »ostefarm«, hvor vi spiser en helt speciel frokost med rød- og hvidvin og kaffe inkluderet, og hvor vi får en grundig orientering om Hollands nationalprodukt - osten. Hjemkørsel til middag i hotellet Bergen.

5. dag: Efter morgenmaden kører vi en let frokosttur til Volendam, hvor promenaden frister med talløse butikker, boder og cafeer, og hvor vi fordriver et par timer, inden vi kører tilbage til frokosten i Bergen. Om eftermiddagen begynder hjemrejsen, og der overnattes i Osnabrück. Aftensmad i hotellet.

6. dag: Hjemrejsen fortsæt-

ter efter morgenmaden. Vi kører mod Puttgarden. Spiser frokost undervejs. Færge til Rødby. Hjemkomsttidspunktet oplyses senere.

Prisen for at deltage i denne dejlige, interessante rejse er pr. person for indlogning i dobbeltværelse 2.795,- kr. Til-læg for enkeltværelse 275 kr. Alle værelser har bad og toilet. I prisen er indregnet: Transport ud/hjem og under opholdet, værelser, fuld forplejning, entreer, gebyr til Rejsegarantifonden, samt alle nødvendige forsikringer.

PS. Som på vore tidligere rejser, kan deltagerne fra Jylland og Fyn få rejseudgifterne ud/hjem i forbindelse med rejsen, samt hotelovernatning ud/hjem betalt.

Som det fremgår, er deltagerantallet begrænset til 47 personer, da hotellet i Holland ikke har større kapacitet, og derfor henstiller vi, at interesserede snarest efter averteringen i Pigtråd henvender sig til sekretær Georg Jensen, Kongshaven 42 A, 2500 Valby, tlf. 31-17 47 88, med henblik på tilmeldingen.

Vi skal allerede i begyndelsen af marts måned indbetale á conto for rejsen, hvorfor vi indtrængende anmoder om, at rejsedeltagerne betaler for rejsen umiddelbart efter tilmeldingen.

Med venlig hilsen
BESTYRELSEN/GA

Eendagstur Odense-Skanderborg og Ry den 18. august 1992

Vi mødtes 30 glade medlemmer kl. 8.30 ved »Huset« og kørte i bus mod Skanderborg. Formanden, Minna Dahl, fortalte, hvorfor vi skulle til Skanderborg. Et af vore medlemmer Carlo, havde her tidligere besøgt et - vel nok det eneste »private« mu-

seum for frihedskampen 40-45 - i Danmark.

Museet er indrettet i 2 bunkers fra besættelsen

Ved ankomst kl. 10.30 blev vi modtaget af museets »ejer« Bent Lauritzen. Han fortalte om, hvordan han - med hjælp

fra forskellige instanser, var blevet »ejer« af to bunkers, som han havde indrettet til museum. Det er delt op i forskellige afdelinger, bl.a. med uniformering og bevæbning af det danske politi inden 19. september 1944, og efter. Interessant var det også at se generalens skrivebord, de forskellige tyske medaljer, hans standard i guld til at føre på bilen.

I en anden montre/skab var de forskellige armbind, som var båret af modstandsbevægelsen lige efter 5. maj 1945. Her var det almindelig kendte rød-hvid-blå, men også det rød, hvide og også et grønt, som nogen steder blev båret af skytteforeningens medlemmer.

I disse 2 bunkers var der radiomateriel og radar m.m.m., men det er vel vigtigt at få fortalt, at tyskerne her var i stand til at meddele om overflyvninger fra Nordkap til Sicilien. Et anderledes museum for Danmarks frihedskamp, end jeg har set før.

Et besøg værd!

Inciterende rundvisning

Efter rundvisningen, som blev foretaget af Bent Lauritzen på en meget inciterende måde, blev frokosten indtaget på vandrerhjemmet, og dette har også en historie. Hele området blev besat af tyskerne den 23. februar 1944. De åndssvage, som her havde til huse, blev tvangsforflyttet, og den nordlige del af Dyrehaven blev nærmest en fæstning med barakker, opført til hundreder af tyske soldater. Tilbage er der kun tre blok-huse, som nu bliver brugt af dansk og udenlandsk ungdom.

Nogle oplysninger, som har værdi, hvis der er andre af vore kammerater, der vil besøge stedet, og lad mig sige det sådan: I snyder jer selv, hvis I ikke ser dette »anderledes« frihedsmuseum!

Museet har åbent således: Hver sidste søndag i måneden mellem kl. 13.00-16.00.

Omvisningen tager mellem 1,5-2 timer. Er der grupper på ca. 20 eller derover, kan man kontakte Bent Lauritzen på

tlf. 86-52 18 51, og aftale tid. For de dårligt gående kan det oplyses, at bussen kan holde ca. 20 meter fra bunkerne, og at der fra bunkerne er ca. 30 meter til vandrerhjemmet, hvor man serverer en dejlig frokost til en overkommelig pris. Også her skal man aftale i forvejen.

Efter en dejlig frokost gik turen så til Ry, hvor vi gik ombord i en turboat, der sejlede gennem Vigsø, et stykke af Gudenåen og Julsø med ankomst til foden af Himmelbjerget. Her havde vi 20 minutter. Enkelte var inde at se Jodle Birges museum, som ligger her ved siden af restauranten.

Vejret var også med os, 22. grader, en meget dejlig sejltur, og igen en oplysning mere. Man kan på sejlturen medbringe sin egen kaffe, eller mad, som man indtages ved 4-mandsborde, og endelig kan der købes øl eller vand til en rimelig pris.

Stemningen var høj, og mange gav udtryk for, at bestyrelsen skulle have en STOR tak for denne tur.

kc

Erhvervs-hæmmede Esbjerg Afd.

Under overskriften Tyske Provokationer i P/G nr. 3 juni 1992, side 74 omtalte Marius Jensen, Esbjerg, hvordan tyskere på en provokerende måde havde forstyrret mindehøjtideligheden 4. maj i Esbjerg.

Efter flere henvendelser - skriftlige - til kommunen og ved avisindlæg og endelig ved personlig henvendelse til borgmesteren er der nu den 15. juni fremsendt et brev med en uforbeholden undskyldning fra kommunen.

Der er ligeledes fra tyske myndigheder fremsendt en undskyldning, samt en krans til nedlæggelse ved monumentet.

For en ordens skyld gengives brevet fra Esbjerg kommune i sin helhed.

Marius Jensen/KC

ESBJERG KOMMUNE
BORGMESTEREN
Torvegade 74 - Postboks 70
6701 Esbjerg - Tlf. 75 45 22 00
Telefax 75 13 21 96

Landsforeningen
Sammenslutningen af Erhvervs-hæmmede fra Frihedskampen
v/ Marius Jensen,
Jagtvej 22,
6710 Esbjerg V.

Den 15. juni 1992

J.nr.: 00.01 G01
Sted.: Gravlunden
Sagsbeh.: Erling Krog
Lokal: 2400

Det er med dyb beklagelse, jeg hører om episoden den 4. maj 1992, som beskrevet i dit brev af 8. maj 1992.

Den organisation, der forestår vedligeholdelsen af de tyske soldatergrave i Danmark, skal have særlig tilladelse fra de kommunale myndigheder for at kunne iværksætte anlægsarbejder o.lign. herunder opstilling af mindesmærker m.v.

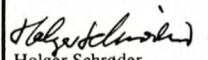
Der er rent faktisk både søgt og givet tilladelse til opstillingen af korsene, idet den kommunale medarbejder, der gav tilladelsen, ikke havde fæstnet sig ved datoen den 4. maj.

Dette er naturligvis en alvorlig fejl, som ikke vil gentage sig.

Også den tyske organisation er kede af den opståede situation og vil fremsende en skriftlig beklagelse.

Jeg vil bede dig sørge for, at deltagerne i mindehøjtideligheden bliver gjort bekendt med dette brev, idet jeg endnu en gang på Esbjerg byråds vegne skal udtrykke min dybe beklagelse og medfølelse med dem, der på urimelig vis blev krænket på en af Danmarks største nationale mindedage.

Venlig hilsen

Holger Schrøder
viceborgmester

Erling Krog
kontorchef

Eigil H. Larsens Eftf.

v/ P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v/ Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telf. 01 11 07 87

Eendagstur den 13. oktober

28 »morgenfriske« medlemmer af foreningen mødtes kl. 8.30 ved »Huset«, hvor chauffør Henrik og formanden for foreningen bød velkommen til den sidste eendagstur i år.

Turen gik til Sønderborg Slot. Herfra forbi Dybbøl Mølle og det nye museum til Løjt Feriecenter, hvor en dejlig frokost ventede os.

Derefter gik turen i bussen rundt i Løjt-land, hvor feriecentrets aktivitetsleder Erling Madsen var med som guide og fortalte på en både sjov og medrivende måde om Løjtlands forskellige gårde, høje og dale samt Løjt kirke, men ikke mindst om forskelligheden mellem det tyske mindretal og sønderjyderne.

Løjtland som flugtrute

Løjtland var i 1. verdenskrig en meget benyttet flugtrute, der både gik mod Kongeåen, men også i små både over til Fyn, nærmere betegnet Helgenæs, hvor dansksindede på den måde ønskede at undgå tysk krigstjeneste.

Frie bønder

Der har aldrig været herremænd på Løjtland, men frie bønder, og derfor ser man også, at markerne er indhegnede, som regel med vildtjørn. Vi fik også fortalt om Kleinbahnen, der havde kørt her mellem år 1900 og indtil 1926, om oldtidsminder, hvoraf der er små 150.

Kaptajnsgårde

Der er en del såkaldte kaptajnsgårde, og disse har deres særlige historie: Når kaptajnerne rejste ud og sejlede på Østen, var de dansksindede, men når de kom hjem og købte gårdene, blev de tysksindede, og derfor er disse store gårde stadig på tyske hænder. En skibsreder har f.eks. 15 gårde på Løjtland, og han tilhører det tyske mindretal. Man kan altid se, om det er en fra det tyske mindretal, eller det er en sønderjyde. På danske gårde er der altid en flagstang, og man benytter enhver lejlighed til at flage.

I tyske uniformer

Over 30.000 fra Sønderjylland var med i 1. verdenskrig, og af dem kom 6000 aldrig hjem.

Uden for kirken i Løjt er en mindesten for 97 løjtborgere, der faldt i 1. verdenskrig, nogle kun 18 år gamle.

Kirken, som vi nu beså, er også lidt speciel. Tårnet, der er 38 meter højt, hælder ca. 10 cm. Altertavlen er trefløjet og kaldes Påskealtertavlen. Den er meget, meget smuk og er fra 1520. Orglet er bygget af Markussen og Søns orgelbyggeri i Åbenrå. Dette orgelbyggeri er meget berømt, og har lige leveret et orgel til Japan. En eksportvirksomhed, der har ordrebøgerne fyldt til år 2010.

Årene 1938-1945

Guiden fortalte om, hvordan LS opstod, om en Adolf Hitler-skole, der blev bygget i 1938, lidt om den forskelsbehandling, der sker mellem danske og det tyske mindretals børn.

Lidt om Frits Clausen

Var meget forarget, sammen med mange andre sønderjyder, over, at vor udenrigsminister havde lagt en krans på det tyske mindretals Knivbjerg, hvor der også i 1991 lægges krans med bånd for Frikorps Danmark.

En dejlig tur med en lokalhistoriker, der vidste meget.

Ved tilbagekomst til Løjt Feriecenter, hvor kaffen det stod klar, skete der en overraskelse. Værtsparet sang og spillede for os med nogle sønderjyske sange, og også andre danske viser.

En meget dejlig tur, som kan anbefales.

Vi var tilbage i Odense lidt før kl. 18.00.

Stor tak til bestyrelsen.

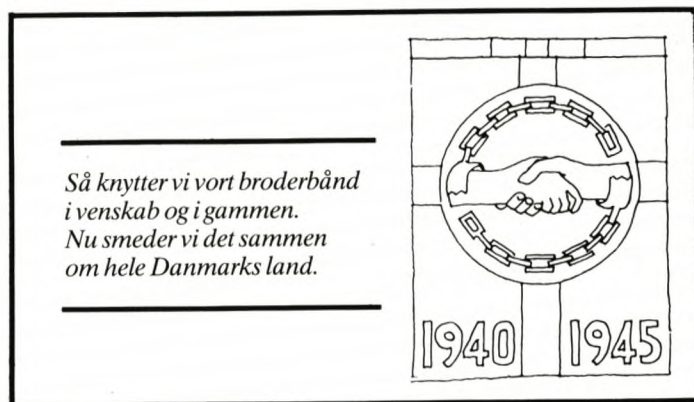
kc.

Juleaften i Mindelunden i Ryvangen

Minutplan vil være som følger

- Kl. 16.00 Hjemmeværnet trækker op langs gravene og Mindemuren.
 Kl. 16.05 Med fakler tænder Hjemmeværnet lys på gravene.
 Kl. 16.07 Spejderne lægger blomster ved gravene.
 Kl. 16.09 Axel Lauritzen byder velkommen, til højtideligheden.
 Kl. 16.11 Studentersangerne synger. »Alle træer står så stille«.
 Kl. 16.18 Oberstløjtnatn C.L.E.N. Ibh., holder juletaalen.
 Kl. 16.23 En spejder beder »Fader vor«. Studentersangerne synger »Guds Fred ved vore døde«.
 Kl. 16.28 Axel Lauritzen afslutter højtideligheden, og alle synger sammen med Studentersangerne »Aldrig Frejdig«.

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Så knytter vi vort broderbånd
i venskab og i gammen.
Nu smeder vi det sammen
om hele Danmarks land.

Feriehjem i 41 år ved Flensborg Fjord

Gennem 41 år har Kammeraternes Hjælpesfond ejet og ledet feriehuset på Kegnæs. Det blev købt den 7. april 1951 og har siden været rammen om mange hundrede familiers ferieliv. Man kommer derved fra Sønderborg eller fra Mommark, og når man derefter har kørt en snes kilometer og til sidst har kørt over den smalle landtange Drejet, er man ved Østerby.

Husets charme består dels i dets indretning som et rigtigt bondehus, dels i de naturskønne omgivelser. Nogle få skridt, og man er ude i Flensborg fjord med godt badevand, eller man daser i feriehusets have, der har en passende størrelse og er så tilpas lukket, at man overhovedet ikke generes af trafikken, der i sommertiden efterhånden kan være livlig.

30.000 feriedage

De 30.000 feriedage har betydet, at tidligere fanger fra fængsler og koncentrationslejre har kunnet slappe af her, har kunnet færdes blandt en

befolkning, der betragter feriehusets beboere som kære gæster. De har her på Kegnæs selv kendt til at ofre og miste. Mindestenen ved Østerby kirke over en afholdt gendarm, der omkom i Neuingamme, fortæller derom.

Feriehuset er grundmur og kan med held bruges hele året, men dog nok bedst i tiden fra maj til oktober. I år nyder 246 personer ferielivets glæder ved Flensborg fjord. Der er plads til hele familien, og hvor skal en familie ellers få råd til at tage hen i ferietiden, når der er mand og kone og flere børn. Udgiften sætter grænsen. Man får huset tildelt gratis. Det eneste krav, der stilles, er, at familiens overhoved har deltaget aktivt i modstandskampen.

Feriehuset på Kegnæs i tal

Telefonen ringer: »Du har vel ikke en ledig uge på Kegnæs, jeg trænger til at komme væk? Bliver der et afbud, så tænk på mig.«

Telefonen ringer igen: »Jeg er blevet syg, så jeg må melde

fra til den uge på Kegnæs, jeg har fået tildelt.»

Fat i ventelisten. Ringe til »venterne«. Ingen kan i den opståede ledige uge.

Manden, der lige ringede og trængte til en uge, blev den heldige. Fat i ham igen på telefonen. Stor glæde.

Sådan går det flere gange om måneden.

En aften kom jeg til at tænke over, hvor mange mennesker, jeg egentlig havde »eks-pederet« i de 13 år, det har været mit job.

Resultatet blev:

1168 ansøgte - 553 fik en uge - 615 afslag. 2923 personer har ferieret i huset i de 553 uger.

Listen viser fordelingen år for år:

År	Ans.	Uger	Prs. ialt
1980	58	36	157
1981	81	42	210
1982	78	41	192
1983	85	42	212
1984	91	43	227
1985	82	40	214
1986	113	42	239
1987	131	39	217
1988	62	42	235
1989	91	48	271
1990	108	47	266
1991	101	44	237
1992	87	47	246
	1168	553	2923

Kigger man på antallet af ansøgere og tallet, der viser de tildelte uger i de enkelte år, er der tal, der springer een i øjnene.

1987 især: 131 ansøgere og »kun« 39 uger tildelt. Årsag: For mange havde søgt de samme uger og kunne ikke bruge de foreslåede alternativer. Desuden var huset lukket i et par uger på grund af reparationer.

At antallet af ansøgere er steget (58 i 1980 - 108 i 1990) undrer mange. »Vi må da blive færre med årene,« siges der. Ja - naturligvis! Men mange erkender først langt op i årene, at der er et behov for en anden form for ferie, end den vante.

Feriehjemmet på Kegnæs er åbent året rundt, og det er heldigvis gået op for mange, så ansøgningerne spredte sig nu fra februar til nytår. Det gør det lettere at skaffe plads.

Kegnæs er skøn ved sommertid - men der er altså også dejligt efterår og vinter.

Jeg benytter lejligheden til at takke for både poesi og prosa i husets gæstebog, som det er spændende at læse i. Ligeledes en tak for de mange glade breve, jeg får sammen med returneringen af nøglen, som altid kommer omgående efter et ophold.

Op tænk: 2923 personer har boet i huset de sidste 13 år.

P. Feddersen

Ny gæstebog

Vi bringer derfor her nogle udpluk af nogle breve, der er skrevet i den gamle, der nu er helt udskrevet. Der er skrevet mange velmente ord om huset i Kegnæs af de mange kammerater, der har været der.

Her er første brev:

Kegnæs den 29. marts 1988.

Vi har haft gode og hyggelige dage hernede i K.H.'s gode hus. Vi har haft gode ture ned i det gamle danske land, og glæder os over det gode naboskab med det store tyske rige, et naboskab, som vi håber må vare ved, på trods af al tidligere fjendskab.

*Elna Balslev - Charles Balslev
Vester Hassinge*

Kegnæs den 18. april 1988.

For mere end 20 år siden var vi for første gang hernede. Det var en oplevelse. Det var det også denne gang. Selv om der virkelig er sket forbedringen inden døre, er det stadig det samme hus.

Vi føler det samme, som tidligere. Dengang var mine forældre med, denne gang har vi haft besøg af søn, svigerdatter og børnebørn. Et par brødre har også aflagt visit.

Vi må rette vor tak til dem, der fra starten traf beslutning om denne anvendelse af huset, og til dem, der senere har påtaget sig arbejdet med vedligeholdelse, forbedring og ikke mindst med den årlige fordeling af ugerne.

Heldigvis for os fik meteorologerne ikke ret i deres dystre spådomme om vejret i den forløbne uge. Det har bare været godt, så vi har haft nogle gode traveture og kortere udflugter. Med andre ord - vi har bare været heldige, og har derfor al mulig grund til at takke for den dejlige uge. Vi håber på tilsva-

rende held for vore »efterkommere«.

Mange venlige hilsener

*Ellen og Orla Vesterled
Odense*

Kegnæs den 9. juli 1988

Vi hører havets stærke brusen

ved huset piletræets susen, her finder krop og sjælen ro, det er et dejligt sted at bo.

Med kærlig hilsen og tak for dennegang.

*Jeppé, Lars, Kirsten, Søren,
Gertrud og Arne Kaas*

Side 23.

Søndag den 4-9-1988.

Tak for 7 dejlige dage her på Kegnæs og til de kammerater, der gennem årene har stået for huset og alt det, det har ført med sig.

Vi har haft nogle gode fodture her i omegnen og talt med mange af omegnens folk, kørt meget rundt her i den gamle landsdel, været på mange kirkegårde, set mindesteder, og stadig blev mindet om vor sydlige nabo.

Vi må håbe, at fredens kræfter vokser sig stærkere for hver dag, at det aldrig gentager sig.

Vi aflagde da også et kort besøg i denne del af Tyskland.

Det sidste besøg var i 1932. Med megen tak og erindringer.

*Elly og Svend Aage Sørensen
Helsingør*

Kegnæs den 18-09-1988. Side 25:

Vi kom to vendelboer højt fra nord til dette fine hus i Danmarks sydlige jord, vi har haft det rart, det kan I tro med lidt regn, men også sol. Vi har nydt det i fulde drag kommer måske igen en skønne dag.

Tak for lånet af huset.

*Lisse og Andreas Larsen
Søndervej II, Strandby*

Side 28.

Vi ankom som to trætte storbymennesker, fra den forurenede luft og her til det friske, dejlige land. Nu har vi fyldt lungerne med havluft og samlet nye kræfter.

Vejret startede godt, men desværre har regnguderne ikke været med os de sidste dage.

Bedre held til næste hold! Huset er dejligt og velindrettet. Tak for en god uge.

*Birte og Gunnar Mølholm
(afsn. 8V) København*

Kegnæs 29. og 30. april 1989.

Medlemmer af Kammeraternes Hjælpefonds forretningsudvalg (så mange der var plads til) har boet i huset i forbindelse med fondens årlige bestyrelsesmøde. Vi glæder os over, at huset bliver brugt hele året rundt.

Vor bedste hilsen til de kommende beboere. For bestyrelsen

Hans Andersen, formand

Side 45. Den 28-05-1989.

Det er nu dagen før dagen, at vi skal begive os mod øst, nærmere bestemt Farum. Den forløbne uge har nok sat Danmarksrekord i solskin fra en skyfri himmel og varme-grader fra 18-25.

Bortset fra at slå græs, at lave mad, at dovne og tage solbad, har det været os en uforlignelig glæde at opleve den meget skønne natur her på Kegnæs, og på Als.

Vi har også haft kontakt med en gammel bekendt af huset her, hr. Jørgen Jacobsen, som har fortalt os mange interessante ting om egnen, bl.a. at han er født og opvokset i dette hus.

Kærlig hilsen, og tak for opholdet.

*Philip Bessen, Lise Legård
Zita (vores hund)*

Side 50. Kegnæs den 31-07-1989.

Vi takker for en dejlig uge med sol, sommer og varme. I et velindrettet, dejligt hus, i en skøn natur, med mange muligheder for traveture og køreture i en skøn og historisk egn og landsdel, har vi rigtig nydt det.

Tak til K.H. Vi håber at komme igen.

*Kaja og John Christensen
med børn og børnebørn, Nyborg*

7/7-1992

Kære hr. Feddersen

Det har været en dejlig ferie!

Man får lidt lyst til at høre lidt om, hvem der har givet huset o.s.v.

Venlig hilsen

Dina Donde

Gæstebogen fortæller

Kammeraternes Hjælpefond har fået en ny gæstebog.

Vi bringer derfor her nogle udpluk af nogle breve, der er skrevet i den gamle, der nu er helt udskrevet. Der er skrevet mange velmente ord om huset på Kegnæs af de talrige kammerater, der har været der.

Her er første brev:

Kegnæs den 29. marts 1988

Vi har haft gode og hyggelige dage hernede i K.H.s gode hus. Vi har haft gode ture ned i det gamle danske land og glæder os over det gode naboskab med det store tyske rige, et naboskab, som vi håber, må vare ved, på trods af tidligere fjendskab.

*Elna Barslev, Charles Barslev,
Vester Hassing.*

Kegnæs den 18. april 1988

For mere end 20 år siden var vi for første gang hernede. Det var en oplevelse. Det var det også denne gang. Selv om der virkelig er sket forbedringer inden døre, er det stadig det samme hus. Vi føler det samme som tidligere.

Dengang var mine forældre med, denne gang har vi haft besøg af søn, svigerdatter og børnebørn. Et par brødre har også aflagt visit. Vi må reite vor tak til dem, der fra starten traf beslutning om denne anvendelse af huset, og til dem, der senere har påtaget sig arbejdet med vedligeholdelse og forbedringer, og ikke mindst med den årlige fordeling af ugerne.

Samtale

Tysker: Synes du, dansker, ikke, at det nu snart er på tide at glemme?

Dansker: Jeg skal gøre alt, hvad der står i min magt, især hvis du lover mig ikke at glemme.

Heldigvis for os fik meteorologerne ikke ret i deres dystre spådomme om vejret i den forløbne uge. Det har bare været godt, så vi har haft nogle gode traveture og har derfor al mulig grund til at takke for den dejlige uge. Vi håber på tilsvarende held for vore »Efterkommere«.

*Mange venlige hilsener, Ellen
og Orla Vesterled, Odense*

Kegnæs den 9. juli 1988

Vi hører havets stærke brusen, ved huset piletræets susen, her finder krop og sjælen ro, det er et dejligt sted at bo.

*Med kærlig hilsen, og tak for
denne gang.
Jeppé, Lars, Kirsten, Søren,
Gertrud og Arne Kaas.*

Side 23. Søndag d. 4/9 1988

Tak for 7 dejlige dage her på Kegnæs og til de kammerater, der gennem årene har stået for huset, og alt det, det har ført med sig. Vi har haft nogle gode fodture her i omegnen og talt med mange af omegnes folk, kørt meget rundt her i den gamle landsdel, været på mange kirkegårde, set mindsteder og stadig blevet mindet om vor sydlige nabo.

Vi må håbe, at fredens kræfter vokser sig stærkere for hver dag, at det aldrig gentager sig. Vi aflagde da også

et kort besøg i denne del af Tyskland. Det sidste besøg var i 1932.

*Med megen tak og erindringer.
Elly og Svend Aage Sørensen.
Helsingør.*

Side 25. Kegnæs den 18/9 1988

Vi kom to vendelboer højt fra nord til dette fine hus i Danmarks sydlige jord. Vi har haft det rart, det kan I tro, med lidt regn, men også sol. Vi har nydt det i fulde drag, kommer måske igen en skønne dag. Tak for lånet af huset.

*Lisse og Andreas Larsen
Søndervej II, Strandby*

Side 28

Vi ankom som 2 trætte storbymennesker fra den forurenede luft og her til det friske, dejlige land.

Nu har vi fyldt lungerne med havluft og samlet nye kræfter. Vejret startede godt, men desværre har regnguderne ikke været med os de sidste dage. Bedre held til næste hold!

Huset er dejligt og velindrettet. Tak for en god uge.

*Birte og Gunner Mølholm.
(Afsn. 8V) København*

Kegnæs 29. og 30. april 1989

Medlemmer af Kammeraternes Hjælpefonds forretningsudvalg (så mange, der var plads til!) har boet i huset i forbindelse med fondens årlige bestyrelsesmøde. Vi glæder os over, at huset bliver

brugt hele året rundt.

Vor bedste hilsen til de kommende beboere.

*For bestyrelsen
Hans Andersen, formand*

Side 45. Den 28/5 1989

Det er nu dagen før dagen, at vi skal begive os mod øst, nærmere bestemt Farum. Den forløbne uge har nok sat Danmarksrekord i solskin, fra en skyfri himmel og varme-grader fra 18-25 grader.

Bortset fra at slå græs, at lave mad, at dovne og tage solbad har det været os en uforlignelig glæde at opleve den meget skønne natur her på Kegnæs og på Als.

Vi har også haft kontakt med en gammel bekendt af huset her, hr. Jørgen Jacobsen, som har fortalt os mange interessante ting om egnen, bl.a. at han er født og opvokset i dette hus.

Kærlig hilsen og tak for opholdet.

*Philip Bessen. Lise Legård.
Zita (vores hund)*

Side 50.

Kegnæs den 31/7 1989.

Vi takker for en dejlig uge med sol, sommer og varme. I et velindrettet, dejligt hus, i en skøn natur med mange muligheder for traveture og køreture i en skøn og historisk egn og landsdel har vi rigtig nydt det.

Tak til K.H. Vi håber at måtte komme igen.

*Kaja og John Christensen med
børn og børnebørn, Nyborg.*

(Uddrag ved Axel Lauritzen)

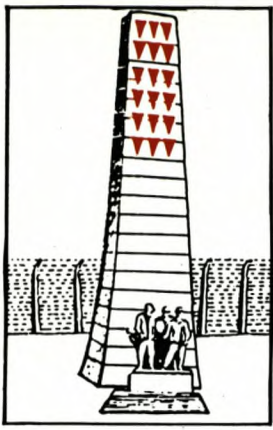

RAHBEKFISK

(P. RAHBEK HANSEN) A/S

FILLET FACTORY COLD STORE & FREEZING PLANT

DK-7000 FREDERICIA . DENMARK

Højtærede hr. Søgård

hr. ministerpræsident dr. Stolpe bad mig om at besvare Deres brev af 3. maj 1992.

Med beklagelse sluttede jeg af Deres skrivelse, at deltagerne i Deres besøg ved Mindesmærket Sachsenhausen følte deres værdighed krænket af den fungerende leders tale.

Vi bestræber os på at indgå i en konstruktiv dialog med alle involverede foreninger i

spørgsmålet om mindesmærkets indretning.

Vi har søgt denne dialog ved høringen den 25. okt. 1991 i mange samtaler med talsmænd fra Sachsenhausenkomiteen og under mindesmærkekollokiet den 8.-9. marts 1992, og jeg tror, at en grundlæggende overensstemmelse i ønsket om en kvalitativt bedre udstilling er givet trods modstridende synspunkter på enkeltspørgsmål.

»Museum der Nationen« skal, som ekspertkommissionen foreslog, fuldstændigt nyformes.

Så snart forslaget herom er udarbejdet, vil vi indbyde Dem, dvs. Internationale Sachsenhausen Komité (ISK) til en drøftelse.

Forslaget om at etablere en rumlig adskillelse mellem KZ-udstillingen og »Speciallager« udstillingen støder på heftig protest fra ofrede for og forfulgte af den »stalinistiske« strafjustits.

Ligesom De føler de *uskyl-*

digt af NKWD-fængslede ved en sådan fremgangsmåde (rumlig adskillelse), deres værdighed krænket.

Jeg mener derfor, at gennemførelse af en rumlig adskillelse af udstillingen om NKWD-lejren fra den øvrige udstilling ikke løser problemet om den falske analogislutning.

I stedet for dette skal i udstillingen lejrenes forskelle og deres politiske mål og samfundsmæssige betydning meget tydeligt fremstilles. En sådan dokumentation vil den rumlige nærhed lettere begrundede, da den hjælper med til bedre at *erkende forskellene i lejrsystemerne*.

Indtil videre beder jeg Dem om at indbefatte disse betragtninger i Deres diskussion og afvente konkrete planer, som fra en ny mindesmærkeleder snart vil fremkomme.

Med venlig hilsen

Prof. dr. Jürgen Dittberner (sign.)

Kommentar:

Det korte af det lange er, at ministeriet agter at oprette mindestuer i lejren, evt. som nu fortløbende: først KZ, så interneringslejren for krigsforbrydere, SS-fangevogtere, gestapofolkene og lejrbedlerne. Dette ville de ikke vove i de andre besættelseszoner. Tænk om de oprettede mindestuer for de internerede i den tidligere franske besættelseszone.

Sovjetunionens sammenbrud får de tidligere nazister til at rejse hovederne. De ønsker oven i købet at sammenligne de to lejres formål og vilkår. Det bliver let at forestille sig, hvorledes det kommer til at foregå. Retssagerne mod krigsforbryderne kaldes allerede »stalinistisk justitsstraf«.

Oversættelse og kommentar af

Peder Søgård

Præsidiemøde i ISK i Nantes den 22. september 1992

Efter kongressen samlede repræsentanter for de nationale afdelinger af ISK til præsidiemøde i Nantes. Foruden tre franske kammerater (præsidenten, Charles Desirat, kassereren, Pierre Gouffault og sekretæren, René Bordage) var de tre tyske afdelinger, Belgien, Holland, Rusland, Tjekkoslaviet, Italien og Danmark repræsenteret. Vi skulle først og fremmest drøfte problemerne med mindesmærket i Sachsenhausen.

Karl Stenzel, Østberlin, af lagde i sin egenskab af sekretær i ISK for mindstederne, beretning. Den meget omtalte direktør for Sachsenhausenmuseet, Emig, var endelig sat fra bestillingen. Bl.a. havde han afgivet falsk referat af talen, han holdt for de franske kammerater i Sachsenhausen den 1. maj. Talen var optaget på videobånd, og det kunne kan ikke løbe fra. For regeringen i Potsdam måtte det være pinligt, da han reelt repræsenterede den.

Demonterede alle internationale udstillinger

Det viste sig ydermere, at han ikke alene egenmægtigt havde demonteret alle de in-

ternationale udstillingsafdelinger og derved molesteret dem, men han havde også øver hærværk mod en skulptur i den ungarske afdeling, der var skabt af en højt anerkendt ungarsk billedhugger. Skulpturen, der er den ungarske stats ejendom, var berøvet hoved og hænder. Den blev repareret, men sporene af mejslen kan ikke fjernes.

Vi har et stort håb om, at en ung historiker fra Oberhausen bliver udnævnt til direktør, dermed følger kulturministeren vort forslag. Vi har al grund til at vente en sagligt videnskabeligt arbejdende ledelse.

Med hensyn til mindeudstillingen om »ofrene for stalinismen« i interneringslejr 7. 1945-50 er der jo store vanskeligheder.

De, der ønsker denne mindeudstilling opstillet sammen med minderne om KZ-lejren, påstår, at de internerede alle var uskyldige ofre for »stalinistiske overgreb«. Hvor så de 100.000 af SS'er, Gestapofolk, bøddler og medlemmer af andre organisationer, der ved retten i Nürnberg blev kendt krigsforbryderiske, er forsvundet hen, må da være en

gåde. For ikke at tale om de direkte ansvarlige for mordet på millioner af forsvarsløse jøder, fremmede statsborgere, krigsfanger og andre.

Kun én mindetavle har vi, efter to års pres, fået fjernet, den, der angik et medlem af den berygtede afd. 9 af Gestapo, der er udpeget som en krigsforbryderisk organisation. Han er dømt for personligt at have myrdet 23 mennesker.

Et andet eksempel er den kendte skuespiller, Georg, der arbejdede for Goebbels og fremstillede flere afskyelige, antisemitiske film (fx »Jøden Süß«), der anvendtes til

at begrunde »Die Endlösung«.

Han, der var medlem af flere antisemitiske og krigsforbryderiske organisationer under Goebbels ledelse, bliver fremstillet som en uskyldighed bæret med mindetavle, og man fortæller, at han døde pludseligt i lejren på ukendt måde. Georg blev i interneringslejr 7. behandlet som »prominent« med fløjlschandsker som den verdensberømte skuespiller, han var. Han fik blindtarmsbetændelse, og to kendte tyske kirurger blev tilkaldt, men han døde efter operationen.

Jan Telling, Holland, Karl Stenzel, Østberlin, Peder Søgård, Danmark, Pierre Gouffaubel, Frankrig.

Kommuniké

Den internationale Sachsenhausenkomité (ISK) holdt møde den 22. september 1992 i Nantes i Frankrig.

De nationale Sachsenhausenforeninger fra Belgien, Holland, Tjekkioslovakiet, Rusland, Danmark, Italien, Frankrig, Vesttyskland, Vestberlin og fra det tidligere DDR var repræsenteret.

Sachsenhausenforeningerne i Polen, Storbritannien og Ungarn havde skrevet og beklaget, at de ikke kunne være tilstede, men de erklærede, at de tiltrådte vore planlagte udtalelser.

ISK-mødet drøftede den aktuelle situation i mindstedet Sachsenhausen og pålagde dets sekretær for mindstedsproblemerne, Karl Stenzel, at protestere energisk overfor Landsregeringen i Brandenburg mod den fortsatte afvikling af mindstedets antifascistiske karakter.

En sammenblanding af det antifascistiske mindsted, som er oprettet for at ære mindet om de mere end 100.000 ofre for SS fra 20 europæiske nationer, med den senere interneringslejr for nazi- og krigsforbrydere 1945 til begyndelsen af 1950, blev atter udtrykkeligt afvist af alle de nationale foreningers repræsentanter.

ISK-mødet opfordrer alle KZ-fangeforeninger, ligegyldigt fra hvilke lejre de stammer, og alle andre antifascistiske organisationer til at understøtte Sachsenhausenforeningernes kamp for at bevare mindesmærkerne.

Mødet opfordrer alle antifascistiske foreninger til at gøre modstand mod neonazistisk og fascistisk aktivitet og til at forstærke samarbejdet med den unge generation herom.

For redaktionskomiteen:

Heinz Hunge, Dortmund

Mark Tilevitsch, Moskva

Dr. Peder Søgård, København

Nantes den 22/23.sept. 1992

Kransenedlæggelse ved mindesmærket for krigsfaldne, Nantes d. 20/9 1992. (Foto: Peder Søgård)

Kongres i Frankrig

Den 18.-21. september 1992 afholdt vore franske kammerater »Amicale Des Anciens Déportés Et Famille De Disparues D'Oranienburg-Sachsenhausen« deres 46. kongres i Nantes.

De havde inviteret repræsentanter for alle »Internationale Sachsenhausen Komités« (ISK)'s nationale foreninger.

Mødet var repræsenteret fra Øst- og Vestberlin, Dortmund, Rusland, Italien, Belgien, Holland, Frankrig, Spanien og Danmark.

Efter højtideligheder og kransenedlæggelser ved mindesmærker for døde i 1. og 2. verdenskrig og modtagelse på rådhuset med tale af borgmesteren, Jean-Marc. Ayracelt, samledes til generalforsamling, hvor vi sad til møde i fulde 4 timer uden pause.

Emnet var selvfølgelig først og fremmest direktør Emigs destruktive adfærd i mindstedet Sachsenhausen. En styrke har vi i de franske myndigheders og specielt den franske Berlin-ambassadørs opbakning af vore synspunkter. Den franske ambassadør havde jo personligt overværet Emigs optræden den 1. maj i Sachsenhausen.

Der var hilsner fra tilstede-

værende repræsentanter for franske søsterorganisationer, og på de udenlandske gæsters vegne udtalte Heinz Junge, Dortmund, at vi havde afgivet løfte om at gøre alt, hvad vi havde magt til for at afværge nye krige på europæisk grund. I mere end 40 år havde der været fred, men efter »die Wende« i 1989 var Balkan atter krigsskueplads. Han afsluttede med: »Har vi gjort alt, hvad vi kunne for at undgå denne udvikling?«

Om aftenen samledes vi til »Diner amical«, hvor vi atter var bænket i 4 timer på fransk vis.

Søndag den 20. deltog i i den traditionelle gudstjeneste i Nantes domkirke og afsluttede med en overdådig festbanket.

Som sædvanlig arrangeredes den sidste dag, mandag, en heldags turistrundfart med bus til egnens seværdigheder, her St. Nazaire og Bretagnes kyststrækning med mange gamle små fiskerlejer.

Desværre må hver enkelt internerets forhold undersøges for at tilbagevise påstanden om, at de var »uskyldige«, det er jo ikke muligt. Vor russiske kammerat Mark Tilevitsch ville imidlertid forsøge at finde oplysninger i KGB's

og sovjethærens arkiver, der kunne belyse arten af de interneredes forhold nærmere.

I forhold til de andre allieredes antal af internerede var der ikke flere i den sovjetiske zone, snarere færre, og forholdene for de internerede var ikke ringere, ofte fik de større rationer end civilbefolkningen, idet maden kunne fremskaffes, hvad der ikke altid var tilfældet uden for lejren.

Den kolde krigs retsovergreb (i sovjetzonen som i de andre zoner) var uden betydning, lejren var under afvikling, og de sidste 8 internerede forlod lejren den 15. marts 1950. Forsøgene på at gøre DDR ansvarlig for forholdene er uden grund i virkeligheden, lejren tilhørte den sovjetiske hær og dens retsvæsen, og DDR blev først skabt i oktober 1949, 5 måneder før lejrens nedlæggelse.

Vi besluttede at fortsætte med at rette opmærksomheden på historieforfalskningen om KZ-Sachsenhausenlejren og søge støtte hos vore egne myndigheder til dette pres.

Mødet sluttede efter tre timers drøftelser.

Peder Søgård

Lærerstriden i Norge for 50 år siden

(Uddrag fra artikel i det norske blad »Krigsinvaliden«).

Efter den såkaldte »statsakten« på Akershus den 1. februar 1942 gik Quisling for alvor løs på skolen og lærerne. Lærerne skulle tvinges ind i en ny organisation »Norges Lærersamband« og deltage aktivt i opdragelsen af børn og ungdom i »den nye tids ånd« i nært samarbejde med »Nasjonal Samlings Ungdomstjeneste«. Spejderbevægelsen blev samtidigt forbudt.

Allerede i oktober 1940 havde NS stillet krav om loyalitetserklæringer fra offentlige tjenestemænd, hvilket medførte skarpe protester fra deres organisationer. Efter yderligere trusler fra Reichskommissær Terboven »dødlagde« man organisationerne og dannede illegale aktionskomiteer.

Skolens folk var aktive landet over og indprentede de »fire kardinalpunkter«:

Afvis krav om medlemskab eller loyalitetsløfte til NS.

Afvis ethvert forsøg på NS-propaganda i skolen.

Afvis enhver ordre fra ikke-kompetent hold.

Afvis krav om medvirkning i NS ungdomsfylkning.

Man endes om, at individuelle protester ville være det rigtige. Aktionskomiteen forfattede derfor en historisk parole, som siger, at man af

samvittighedsgrunde ikke kan medvirke i NS-ungdomstjenesten og ej heller kan forpligte sig til de opdragelseskrav, Norges Lærersamband kræver.

Denne parole blev mangfoldiggjort, og den 20. februar 1942 strømmede tusindvis af paroler i breve til departementet.

En forældrereaktion til støtte for lærerne medførte en ny flod af protestbreve - sikkert mere end 100.000 - måske nærmere 200.000.

Tyskerne ville knække modstanden, og den 20. marts 1942 og de følgende dage blev hver 10. lærer (vel 1100) arresteret. De blev sat under stærkt pres, herunder straffeeksercits, for at få dem til at tilbagekalde protesten.

En episode fra lejren på Jørstadmoen skal her gengives:

»Alle mann sto oppstilt utenfor brakka der den tyske leirledelsen holdt til. Førstemann til å bli kalt inn for å undertegne avbiktserklæringen var en sygelig, litt eldre lærer, som alene hadde ansvaret for en barneflokk. Han hadde av de andre fått vite at ingen ville bebreide ham om han skrev under. Han tuslet oppover trappen, det var ikke hyggelig å se ham, han var tydeligvis totalt nedfor. Det gikk 2-3 minutter, så kommer han ut på plattformen øverst

Lov om nasjonal ungdomstjeneste.

Paragraf 1.

Enhver norsk gutt og jente skal for sin nasjonale opdragelses skyld og for å tjene sitt folk og fedreland tjenestgjøre i Nasjonal Samlings ungdomsfylking. Plikten til ungdomstjeneste begynner 1 januar det 15. årssalderen nås og opphører 31. desember det år attenårsalderen nåes.

Paragraf 2.

Chefen for Departementet for Arbeidstjeneste og Idrett gir i samarbeid med chefen for Kirke- og Under-

visningsdepartementet nærmere forskrifter om gjennomføringen av denne lov og bestemmer i hvilken uttrekning plikten til ungdomstjeneste skal gjøres gjeldende.

Paragraf 3.

Denne lov trer i kraft 1. mars 1942.

Oslo, 5. februar, 1942.

Quisling

(sign.)

R. J. Fuglesang Axel Stang

(sign.)

(sign.)

Kirke- og undervisningsminister Skanckes påbud om at elever som krenket NS, skulle utvises og anbringes i særlige oppdragelsesanstalter, inspirerte Bjarne Waksvik til teks og tegning. Den ble trykt i »Norsk Tidende« i London.

på trappa som en helt ny mann. Han sto fremfor samtlige 600 mann, knyttet nevene og sa: »Eg skreiv faen ikkje under!« Så gikk han på plass igjen. Det var ikke lett for noen annen å skrive under etter det.«

Lærerne blev fordelt i lejre over hele Norge. I Kirkenes blev de indlogeret i paptelte, sat på tvangsarbejde og med sultekost.

Nazimyndighederne modererede deres krav til lærerne,

og sidst i april 1942 gik de internerede lærere med til at underskrive en erklæring, hvorpå de blev sat på fri fod.

Men lærernes modstand i 1942 førte til, at NS måtte gøre fuld retraite på skolefronten - for resten af okkupationstiden. 7. april 1992 afslørede Kong Harald en mindesten på Jørstadmoen.

Preben Feddersen

SMILET

En lille, spøgefuldst historie fra besættelsestiden, 1940-45

Fra Sydsjælland stammer følgende lille fornøjelige historie:

En Hønseriejer havde faaet Ordre til at levere 200 Æg om Ugen til en tysk Militærafdeling. Han var ked af det, men der var intet at gøre. Tyskerne truede paa sædvanlig Maade med allehaande Repressalier, og i den første Uge fremskaffede Hønseriejeren derfor de 200 Æg.

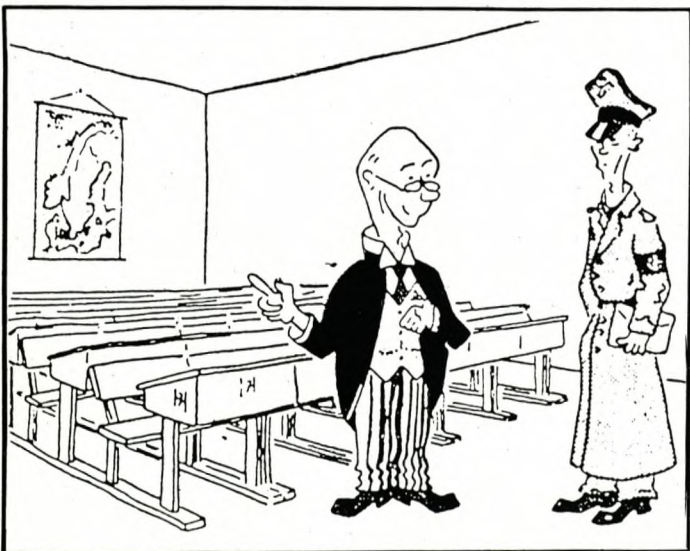
Ugen efter gik tallet imidlertid til 180, og da der den tredje Uge kun blev leveret 140 Æg, kom Værnemagtens Repræsentanter paa Besøg hos Hønseriejeren og bebrejdede ham paa sædvanlig elskværdig Maade hans Efterladenhed.

Hønseriejeren beklagede meget. Han havde gjort alt, hvad der står i menneskelig Magt for at faa Hønsene til at lægge flere

Æg, og som Bevis førte han Tyskerne ned i Hønsesusene, hvor han foreviste en stor Plakat, der var flankeret med Hagekors, og hvorpaa der stod at læse, at Produktionen af Æg omgaaende maatte sættes i Vejret.

»Og det er ikke det eneste, jeg har foretaget mig i denne alvorlige Sag,« tilføjede Hønseriejeren troskyldigt. »I Gaar lod jeg 12 Høns skyde, mens alle de andre saa paa det, og samtidig truede jeg de overlevende med, at deres Huse blev sprængt i Luften, hvis de satte sig op mod mine Krav ved at strejke - nu haaber jeg, at det hjælper.«

(Politikommisær E. Boest sender os denne lille spøgefulde historie, som han har fået i hænde fra en pens. politimand.)

Og her har vi klasse 3c, hvor vi efter herr skoleinspektørens ordre har utvist den engelskvænlige jøssingminoritet av elevene for å opprettholde ro og orden.

Sådan oplevede jeg den 29. august 1943

Jeg var mønstret som matros i det gode skib »M/S Bornholm« af rederiet Dansk-Fransk. Det sejlede under engelsk flag i allieret tjeneste. Der befandt jeg mig, da den 29. august oprandt.

Ombord fik vi meddelelsen om, at danskerne havde gjort oprør (modstand) imod, at tyskerne forlangte fuld kontrol over den danske flåde på Holmen. Danmark havde svaret igen med, henholdsvis at sænke eller flygte til Sverige med så mange marinefartøjer som muligt, hvilket var lykkedes for en del, andre var sænket.

Aktionen kostede både danskere og tyskere livet, hvilket jo var beklageligt, men vi i England hilste aktionen med begejstring.

Nu blev Danmark anset for rigtig allieret med England og U.S.A.

Danske skibe, som sejlede for de allierede under engelsk flag, fik lov til at føre Dannebrog under gaflen.

Vi ombord i »Bornholm« fik at vide, at der skulle foretages en ceremoni, når der skulle skiftes flag fra det engelske til det danske, og at det skulle foregå ombord på »Bornholm«, som førtes af skibsfører L. Hartmann.

Mandskabet fik besked om at stille på dækket til den ceremoni, som skulle foregå.

VI FIK BESØG af »Det danske Råd« i London, som blev anført af Christmas Møller, og - så vidt jeg husker - hans kone. Jeg mener også, at en kommandørkaptajn Lembke fra den danske marine var til stede.

Efter en kort tale af Christmas Møller firedes to engelske soldater det engelske flag ned, og to af vore matroser satte det danske flag under gaflen, så vi nu sejlede under det danske flag.

Christmas Møller holdt endnu en kort tale, hvor han

mindedes de danske ofre, som krigen allerede havde kostet.

Indtalte en hilsen til familien i Danmark

Delegationen fra »Det danske Råd« medbragte en båndoptager, og jeg husker, at flere besætningsmedlemmer fik lov til at indtale en hilsen til familien i Danmark.

Hvordan båndet blev sendt til Danmark, ved jeg ikke. Måske foregik det gennem Røde Kors eller på anden måde.

Vi var selvfølgelig glade for aktionen. Det hjalp jo også på vort renommé i England.

Knud Sørensen
Skanderborg

En 30-års-dag

Fangernes tak til vognmænd og chauffører

I bestyrelsen for K.H. blev det synspunkt rejst, at det var helt galt, at fangerne aldrig selv havde sagt tak til de chauffører, der med stor risiko for liv og lemmer og for en dengang uerstattelig vogn, tog turen til Tyskland og redede 12.000 danske og normænd ud af Tyskland, umiddelbart før fronten rykkede ind over Neuengamme-lejren.

Stævnet blev holdt i Fredericia 10.-11. november 1962. Det samlede ikke færre end 423 chauffører med ægtefæller og tidligere fanger. Årsagen til, at man ikke ventede, til man kunne knytte en rund dag til stævnet, var den, at mange chauffører allerede i 1945 var i en moden alder, og døden havde allerede gjort sin høst i rækkerne; så skulle man samle mange, hastede det.

Chaufførerne med ledsagere var KH's gæster, og selv om vi blev godt behandlet i Fredericia, steg udgifterne så meget, at KH måtte sælge en del obligationer, som vi efterhånden havde erhvervet os. Men ingen kritiserede vor handling, da man fandt, at den var rigtig - men dyr.

F-k

Grov drengestreg på Kegnæs

Freitag den 2. oktober kl. 23 skete der en grov drengestreg på feriehjemmet på Kegnæs.

Huset var beboet af en familie fra Aalborg på 6 medlemmer.

En rørbombe var anbragt på taget af en bil. Den sprang pludselig. Fra bilen sprang den ind gennem en dobbelt-rude i stueetagen. Så blev den hængende i gardinerne.

Beboerne vågnede, men troede ikke, larmen kom fra deres hus.

Næste morgen opdagede naboerne, hvad der var sket. Beboerne ringede til Ejler Mortensen, der på K.H.'s vegne fører tilsyn med feriehjemmet, og politiet fra Sønderborg ankom kl. 14.30 og optog rapport. Forsikrings-selskabet har vurderet skaden, så K.H. lider ikke økonomisk ved hævverket.

Politiet vurderer hændelsen til en grov drengestreg. Kegnæsegren omtales som en rolig egn, og der ligger næppe politiske motiver bag det skete.

Vedr.: Artikel i nr. 5: okt. 1992

om bogen:

»En af de mange«

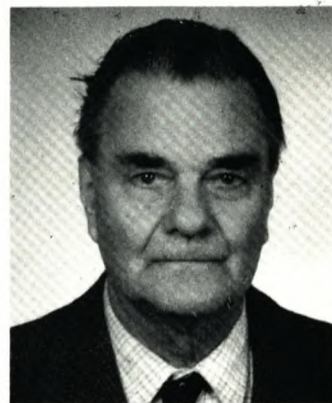
En oplysning til Kaj Kjærnumgaard: Henrettelsen af Alf Tolboe Jensen kan jeg oplyse fandt sted den 29.12. 1943 på kasernen i Vester Allé i Aarhus fandt sted under et halvt-ag på en af gårdspladserne i kasernegården.

Dette fremgår af en afhøring af den tyske tolk, foretaget af det danske politi efter krigen. Henrettelsen blev foretaget af 20 tyske soldater, der var under kommando af en tysk officer. De var på gennemrejse fra Rusland til Norge.

Henrettelsen blev overvåget af den tyske dommer Huslein samt to officerer fra den tyske kommandantur i Aarhus. Det skal tilføjes, at den tyske dommer efter krigen blev ansat ved det tyske retsvæsen, uden retsforfølgelse.

Venlig hilsen
Villy Mørk Jensen
Sjöring, Thisted

Mindeord

Aage Jørgensen

Se nekrologen side 125 i bladet for oktober 1992.

Paul Jarding

Højesteretssagfører Paul Jarding, Bernstorffsvænget 1, Gentofte, blev 81 år gammel.

Paul Jarding blev cand.jur. fra Københavns Universitet i 1941. I 1945 blev han landsretssagfører og oprettede egen praksis, og i 1957 højesteretssagfører.

Under besættelsen deltog Paul Jarding i modstandskampen, og i 1945 blev han medlem af Danmarks Frihedsråd, og af forræderilovsudvalget 1948-49.

Paul Jarding beklædte flere tillidsposter og var bl.a. medstifter af Dansk-Tysk Selskab.

Rettelse

På side 116 i bladet for oktober skrev jeg, at der blev udtalt smukke mindeord om sparekassedirektør Ejner Haubirk. Det drejede sig naturligvis om sparekassedirektør Ejner Hauberg.

F-k

Glemte kikkert

En af beboerne har glemt en kikkert. Den har navnet Panorama og ligger i etui.

Den befinder sig hos husets tilsynsførende Ejler Mortensen, Nørregade 6, 6440 Augustenborg, tlf. 74 47 17 04.

Man skal ej holde op
at så, fordi fuglen
æder af kornet

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Jakob Jensen, Højager 12,
3230 Græsted. 42 29 19 41.
Sekr.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500
Lille Værlose. 42 48 56 74.
Kass.: Bernth Johannesson, Jacobysallé 16,
2.th., 1806 Frederiksberg C, 31 31 86 86.
Bestyrelse: Villy Karlsson, Helge Kierulff,
Hans Andersen, Else Drejer, Birgit Fischer-
mann, Ove Laursen, Peter Møller Madsen,
John Nielsen, Birgit Lærche og Lilian Olsen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894
Øster Ulslev 53 86 55 59.
Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363
København K 33 12 85 95.
Sommer: Møststien 6, Vester Lyng, 4500 Ny-
købing S. 53 41 01 20.
Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej
25, 5000 Odense. 66 12 71 99.
Århus: Fmd.: Knud Andreasen, Stenbjerg
Kirkevej 6, 7752 Snedsted. 97 93 83 11.
Kass./sekr.: Niels Vogensen, Stokrosevej 21,
8330 Beder, tlf. 86 93 61 38.
Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000
Aalborg. 98 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby,
4070 Kirke Hyllinge. 42 40 50 87.
Kass.: Ernst Nielsen, Strandagervej 9, Mun-
kerup, 3250 Gilleleje. Giro 6 45 87 18. tlf. 49
71 86 59.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Bernth Johannesson, Jacobys Allé 16,
2.th., 1806 Frederiksberg C. 31 31 86 86.
Kass.: Richard Tue Andersen, Randersvej
75, 8200 Århus N. 86 16 92 42. Giro 5 43 27
23.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Jens Aller, Skelhøjvej 11, 2500 Lyng-
by. 42 88 88 72.
Kontoret: Kongevejen 252, 3.sal, 2830 Vi-
rum. 42 85 58 98. Giro 8 81 17 88. Kontortid
for sociale sager: Tirsdag 10-12. Sommerfer-
ie: 3/6-31/8.

Esbjerg afd.: Fmd.: Marius Jensen, Jagt-
vænget 22, Hjerting, 6710 Esbjerg V. 75 11 64
18.
Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Es-
bjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen,
Ullerupdalvej 217, 2., 7000 Fredericia. 75 92
54 57.

Kontor: Vendersgade 28, tlf. 75 93 29 73,
åbent tirsdag 14-16.

Kolding: Kontor: Staldgården.
Åbent torsdag kl. 14-16. 75 53 18 84.

Odense afd.:

Fmd.: Minna Dahl, Præstegårdsvænget 16,
5210 Odense NV. 66 13 80 10.
Kass.: Ruth Gjersing, L.A. Ringsvej 92, 5230
Odense M, tlf. 66 14 27 16.

Det sociale udvalg v/ Aksel Søndergård, Bø-
geparken 80, 7.th., 5240 Odense NØ, tlf. 66
10 40 32.

Sydfyns afd.: Fmd. og konsulent: Hjarne
Ditlevsen, Løkketofte 15, 5700 Svendborg.
Kontor: tlf. 62 20 15 52 (bedst kl. 08.00-
11.00).

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskræn-
ten 3, Ganløse Bund, 3660 Stenløse 42 18 30
46.

Aalborg afd.: Fmd: Børge Dahl, Herskind-
sgade 9, 9000 Aalborg, 98 12 84 92.

Kontor v/ Børge Jensen, Østerbro 38, 9000
Aalborg. 98 12 16 19. Åbent torsdage 12-17.
Åbent for kammeratligt samvær torsdag 14-
17.

Århus afd.: Fmd. Richard Tue Andersen,
Randersvej 75, 8200 Århus N. 86 16 92 42
Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200
Århus N. 86 16 91 18 i åbningstiden: Tirsdag
og torsdag kl. 10-12.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Frode Greve Rasmussen, Lyngdalvej
18, 8500 Grenaa, tlf. 86 30 90 76.
Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62,
8900 Randers, tlf. 86 42 69 61.

Randers afd.: Fmd.: Frode Greve Rasmus-
sen, Lyngdalvej 18, 8500 Grenaa. 86 30 90 76.
Kass.: Ejnar Hulten, Møllevej 69, Hornbæk,
8900 Randers. 86 41 81 81.

Sjællands afd.: Fmd.: Axel Lauritzen,
Lundtofteparken 42, 2 tv. 2800 Lyngby.
Kass.: Kaj Schack Grundahl, Tranevej 14,
2670 Greve. 42 90 16 00.

Århus afd.: Fmd. Edith Johansen, Sand-
kåsvej 2, 8210 Aarhus V, tlf. 86 15 73 15.

Kass.: Henning de Place, Jordbrovej 23,
8200 Århus N, 86 10 17 41, giro 1 27 64 92.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500
Lille Værlose. 42 48 56 74.
Kass.: Salle Fischermann, Toftekærvej 28
C, 2820 Gentofte. 31 65 89 90.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boule-
vard 12, 2.tv., 2450 Kbh. SV. 31 16 60 98.
Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernevej 24,
8270 Højbjerg. 86 27 23 47.

HORSERØD

Fmd.: Villy Karlsson, Toftekærvej 116, 2860
Søborg. 39 69 86 62.

Kass.: Kaj Birkemose Petersen, Gl. Køge
Landevej 251B, I-dør 2., 2650 Hvidovre. 31
49 20 62.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Hans Bøjlund, Påbyvej 36, 6000 Kol-
ding. 75 56 90 49.

Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2.tv.,
2650 Hvidovre. 31 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsøvej 5, 5000
Odense C. 66 12 79 08.

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søgård, Amerikavej, 7.4. th.,
1756 København V. 31 23 02 14/55 44 10 32.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22,
5000 Odense C. 66 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Granparken
128, 5240 Odense NØ. 66 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bag-
sværd. 42 98 11 77.

Kass.: Hertha Berthelsen, Landlystvej 72,
2650 Hvidovre. 31 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Krasnik Fischermann, Fredens-
vej 1 A, 3. th., 2920 Charlottenlund. 31 63 82
55.

Kass.: Heinz E. Hess, Elverhøjvej 1 C, 2730
Herlev. 44 94 44 41.

Frihedsfondens postadresse er: Æbelø-
gade 1 st, th., 2100 København Ø. Telefon 39
27 35 00. Åbent tirsdag, onsdag og torsdag
kl. 10-15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12
senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt
by. Henv. til S.E.F. Skovvangsvej 220, 8200
Århus N. Telefon 86 16 91 18, i kontortiden
eller Rich. Tue, 86 16 92 42 (sommerhus 86
55 84 64) Ansøgning om ophold i højsæso-
nen skriftligt senest den 1. februar.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjelpe-
fond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution.
12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors,
7700 Thisted. Henv.: Alex Bindeballe, 97 98
11 95.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af
Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge.
Henv. til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128,
3500 Lille Værlose. 42 48 56 74.